

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Souvislosti hospodářského a politického cyklu v České republice

Link between the Business and Political Cycle of the Czech Republic

Student: Bc. Jiří Gregor

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Christiana Kliková, CSc.

Ostrava 2014

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jiří Gregor**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Specializace: 00 Národní hospodářství
Téma: Souvislosti hospodářského a politického cyklu v České republice
Link between the Business and Political Cycle of the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretická východiska
3. Politické prostředí v ČR
4. Analýza politického a hospodářského cyklu v ČR
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

CZESANÝ, Slavoj. *Hospodářský cyklus*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-576-1.

DRAZEN, Allan. The Political Business Cycle after 25 Years. In: BERNANKE, Ben S. and Kenneth ROGOFF, eds. *NBER Macroeconomics Annual 2000*, vol. 15. Massachusetts: MIT Press, 2001. ISBN 0-262-02503-5.

HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.

ŽÁK, Milan. Politicko-ekonomický cyklus. *Politická ekonomie*. 1998, roč. 46, č. 4. ISSN 0032-3233.

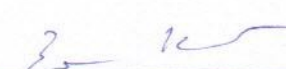
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

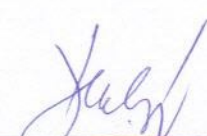
Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Christiana Kliková, CSc.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne: 25. 4. 2014

.....

Jiří Gregor

Obsah

1. Úvod.....	5
2 Teoretická východiska	7
2.1 Teorie veřejné volby	7
2.1.1 Negativní jevy doprovázející teorii veřejné volby	8
2.1.2 Model středního voliče	10
2.2 Hospodářský cyklus	10
2.2.1 Rakouská škola a hospodářský cyklus.....	14
2.2.2 Škola reálného hospodářského cyklu	16
2.3 Politický cyklus.....	17
2.3.1 Politicko-ekonomický cyklus	19
3. Politické prostředí v ČR	25
3.1 Volební systémy.....	25
3.1.1 Většinové volební systémy	26
3.1.2 Dvoukolové volební systémy	27
3.1.3 Semiproporční volební systémy	28
3.1.4 Poměrné volební systémy	29
3.1.5 Smíšené volební systémy.....	30
3.2 Volební systém v České republice	31
3.2.1 Volby do Poslanecké sněmovny.....	31
3.2.2 Volby do Senátu	32
3.2.3 Prezidentské volby.....	32
3.3 Základní strany poslanecké sněmovny v období od roku 1996 do roku 2013.....	32
3.4 Volby do Poslanecké sněmovny v ČR od roku 1996	36
3.4.1 Volby v roce 1996	36
3.4.2 Volby v roce 1998	37
3.4.3 Volby v roce 2002	38
3.4.4 Volby v roce 2006	40
3.4.5 Volby v roce 2010	41
3.4.6 Volby v roce 2013	42
4. Analýza politického a hospodářského cyklu v ČR	44
4.1 Model Alesina a Roubiniho	44
4.1.1 Data.....	45
4.1.2 Definice hypotéz.....	51
4.1.3 Odhad jednotlivých modelů.....	52
4.1.4 Shrnutí	61

4.2 Model Galeottiho a Salforda	62
4.2.1 Specifika modelu	62
4.2.2 Shrnutí	66
5. Závěr	68
Seznam použité literatury	70
Seznam zkratek	74
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. Úvod

Hospodářský cyklus je v ekonomickém světě dobře znám. Během let se objevily celé řady teorií o tom, jak vzniká, jaké jsou jeho dopady ekonomiku a jak jej co možná nejvíce kontrolovat. Na druhé straně politický cyklus se dostává do předmětů zájmů ekonomů až s mnohaletým odstupem. Teprve v období 70. let se začalo diskutovat o problémech vládních selhání, do nichž patří i problematika politického cyklu. Skutečnost, že ekonomika může být ovlivňována politikou v závislosti na termínu voleb, vedla k dalšímu formování ekonomické reality. Několik ekonomů se zaměřilo na problematiku politicko-ekonomických cyklů do hloubky a na svět pronikly nově vzniklé teorie. Tyto teorie byly podkladem i pro výzkum této práce.

V dnešním medializovaném světě jsou politici neustále ve středu pozornosti. Jejich kroky a záměry jsou hojně rozebírané a diskutované. Schopnost cíleně manipulovat s ekonomikou zvyšuje jejich popularitu a šance na znovuzvolení. To, do jaké míry jsou toho schopni, je otázkou.

Cílem práce je zjistit, jestli v prostředí České republiky existuje souvislost mezi hospodářským a politickým cyklem.

Práce je rozčleněna do tří kapitol. Po úvodní kapitole následuje druhá část, kde jsou popsána teoretická východiska. Nejprve je rozebrána teorie veřejné volby, pak následuje podrobný popis hospodářského cyklu s náhledem na rozdílné teorie jeho pojetí. Konec kapitoly je věnován politicko-ekonomickému cyklu a je rozebrán ve čtyřech teoretických modelech.

Třetí kapitola je zaměřena na politické prostředí v České republice. Z počátku jsou představeny volební systémy v teoretické rovině. Následuje kapitola, ve které je uvedena deskripce volebního systému v České republice. V další části jsou charakterizovány jednotlivé politické strany, které se od roku 1996 dostaly do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Závěr třetí kapitoly je věnován jednotlivým volbám do Poslanecké sněmovny, které proběhly v období od roku 1996 do roku 2013.

Čtvrtá kapitola se zabývá analýzou politicko-ekonomických cyklů v prostředí České republiky. Nejprve je postupováno podle modelu Alesina a Roubiniho, kdy se testují všechny čtyři známé teorie politicko-ekonomických cyklů. Poté se přechází k testování podle modelu Galeottiho a Salforda a testují se jen oportunistické teorie politicko-ekonomického cyklu.

Závěrečná kapitola se věnuje shrnutí získaných poznatků a charakterizování dosažených výsledků.

2 Teoretická východiska

2.1 Teorie veřejné volby

Teorie veřejné volby dává do souvztažného stavu ekonomického a politického člověka. Zabývá se volebním mechanismem a vyzdvihuje různá vládní selhání. Hlavním předpokladem je, že se lidé rozhodují racionálně a snaží se (i politici) o maximalizaci svého užitku. Za přední představitele školy veřejné volby se považují Duncan Black, James Buchanan a Kenneth Arrow.

Především práce Jamese Buchanana se významně podílela na rozvoji školy veřejné volby. Za svoji snahu byl oceněn Nobelovou cenou. Jeho hlavní myšlenka spočívala v individualismu. Ekonomie a politika se podle něj nezajímá o chování kolektivu a státu, ale především o chování jednotlivců. Veřejná volba je volbou jednotlivců. Také uvedl, že člověk se chová racionálně a maximalizuje svůj užitek i v politice a je proto potřeba k politikovi přistupovat jako k obchodníkovi či spotřebiteli, který se snaží minimalizovat své náklady a dosáhnout jistého zisku. V tomto případě to může být například souhlas se schválením určitého zákona, o který daný politik nejeví velký zájem, výměnou za schválení zákona, který preferuje. Dalším příkladem může být výměna volebních hlasů za politické sliby. Za honbou za vlastním blahobytem politici výměnou za hlasy voličů dávají sliby, které jsou pro ekonomiku dlouhodobě neefektivní, ale krátkodobě zvyšují blahobyť. Voliči jsou pak zaslepení krátkodobým blahobytem a na důsledky svých rozhodnutí už nehledí. Může tak docházet například ke zvyšování vládních výdajů na transferové platby, což lidé uvítají s otevřenou náručí, ale vláda si na takovéto zvýšení výdajů musí půjčit a roste jí tak veřejné zadlužení. Toto veřejné zadlužení již však uniká pozornosti voličů. Buchanan proto preferoval jednomyslné hlasování před většinovým, aby nedocházelo ke schvalování nepatřičných zákonů, které by mohly mít negativní dopad nejen v současnosti, ale i v budoucnosti (Holman, 2005).

Nyní se podíváme na roli vlády. Ta má v ekonomice čtyři základní funkce a to legislativní, stabilizační, alokační a přerozdělovací. Legislativní funkce vymezuje právní rámec tržní ekonomiky. Stabilizační funkce spočívá ve snaze stabilizovat ekonomiku. Vláda k tomu využívá fiskální politiku. Alokační funkce vlády souvisí s doplňováním a upravováním pravidel tržního mechanismu. Přerozdělovací funkce spočívá v přerozdělování důchodu pomocí daní a transferových plateb. Je to snaha o snížení nerovnosti v důchodech (Jurečka, Jánošíková, 2009).

Ted' již víme, co je to veřejná volba a jaké funkce plní vláda. Chybí nám jen doplnit, kdo se veřejné volby účastní a jak velkou roli v ní zaujímá. Jedná se o běžné občany, o politiky, o byrokracii a o zájmové skupiny. Každého účastníka doprovázejí i negativní vlivy, které se odrážejí v teorii veřejné volby. Ty si nyní představíme.

2.1.1 Negativní jevy doprovázející teorii veřejné volby

Racionální ignorance

Jedná se o jev, který doprovází občany při různých volbách. Jde o to, že občané považují při volbách svůj hlas za málo významný. Myslí si, že není rozhodující a ovlivní výsledky voleb jen nepatrně. Voliči, jako racionálně uvažující osoby, se budou snažit dosáhnout jen svého vlastního užitku. Proto, když neuvidí na volbách nic, co by je mohlo přímo ovlivnit, zhodnotí náklady samotné volby za větší, než přínos z této volby. Proto se k volbám ve většině případů ani nedostaví. Pro rozumného politika se naskytá šance zaujmout více skupin tím, že bude dávat sliby, týkající se různých oblastí, které však spolu nemusí souviset. Racionálně ignorantní volič pak bude sledovat jen tu oblast, která ho zajímá a už se nebude starat o ty ostatní (Holman, 2005).

Další jev, který se objevuje u racionálně ignorantních voličů, je efekt krátkozrakosti. Jedná se o efekt, kdy voliči nerozeznávají dlouhodobé dopady politických opatření, ale sledují jen ty krátkodobé. Proto politické strany před volbami realizují opatření, která přinášejí prospěch v nejbližší době, ale po volbách, až po delší době se projeví jejich náklady (Holman, 2005).

Logrolling

Neboli obchodování s hlasy se přímo týká politiků. Jedná se o to, že politici ke schválení určitých zákonů obchodují se svými hlasy, a to tak, že jistí poslanci přislíbí své hlasy při prosazování různých opatření jiné politické skupině výměnou za podporu při schvalování opatření, která budou sami prosazovat (Holman, 2005).

Parciální zájmy a zájmové skupiny

Za parciální zájmy se považují jistá opatření, z kterých plyne prospěch zájmovým skupinám, přičemž náklady tohoto prospěchu jsou rozděleny mezi všechny voliče. Zájmové skupiny tak zvyšují svůj prospěch, neboli maximalizují svůj užitek, přičemž nesou jen malé náklady tohoto užitku. To snižuje efektivnost alokace zdrojů. Politikové se proto často

zaměřují právě na zájmové skupiny, protože jejich přízeň hraje ve volbách velkou roli (Holman, 2005).

Dobývání renty

Dobývání renty také souvisí s pozicí zájmových skupin. Tyto skupiny nebo firmy se snaží dosáhnout jistého prospěchu, nejlépe monopolní pozice a přivlastnit si rentu, která z toho bude plynout (Jurečka, Jánošíková, 2009).

Můžeme uvést příklad, kdy velký podnik působí jako monopol v oblasti drah a tlačí vládu k tomu, aby nepřipustila na trh jeho potencionální konkurenty. Ceny jízdného jsou tak na vyšší úrovni, než kdyby tam působilo více společností. Majiteli drah tak plyne určitý zisk (renta) z toho, že díky vládním zásahům působí na trhu jako monopol a není ohrožen konkurencí.

Rentu lze získat pomocí různých legálních i nelegálních aktivit. Může se jednat například o úplatky, příspěvky na volební kampaň, přátelskou spolupráci, aj. Důležitým faktem je, že náklady vynaložené na získání této renty nevedou k žádné produkci, nejsou tudíž produktivní (Holman, 2005).

James Buchanan vymezil tři druhy výdajů, které jsou spojeny s dobýváním renty, a které jsou tudíž ztrátové.

1. Výdaje potencionálních monopolistů.
2. Náklady vládních úředníků spojené se získáním nebo ovlivňováním plateb potencionálních monopolistů.
3. Ztráty a poškození třetích stran způsobené ekonomickými subjekty nebo vládou při dobývání renty.

Teorie byrokracie

Tato teorie vysvětluje, že úředníci nesledují prospěch veřejnosti, ale snaží se maximalizovat svůj vlastní blahobyť. Problémem je převážně byrokracie ve veřejném sektoru, kde se úředníci snaží stále zvětšovat svůj úřad. Požadují proto, aby právě jejich úřad dostal co nejvyšší finanční podporu. S těmito financemi však nemusí být zacházeno efektivně. Vzniká tak i tlak na politiky od byrokratů, kteří mají značnou moc. Problémem je, že zájmy byrokratů se rozcházejí se zájmy veřejnosti. Byrokraté se snaží prosadit, aby vzrostly veřejné

výdaje na podporu jejich úřadů, tedy veřejného sektoru. Budou tedy podporovat právě ty politiky, kteří se jim budou snažit v tomto bodě vyhovět (Holman, 2005).

Politický cyklus

Tomuto tématu se budeme věnovat podrobněji v samostatné kapitole. Jen okrajově se zmíníme, že se jedná o cyklus, který je dán délkou volebního období, během kterého vláda upravuje svou politiku právě podle toho, v jaké části cyklu se nachází.

2.1.2 Model středního voliče

Tento model popisuje chování politiků. Holman (2005) ve své knize uvádí příklad, kdy stánkaři chtějí na náměstí umístit dva stánky. Otázkou je, kde budou tyto stánky lokalizovány, aby jejich majitelé oslovili co největší počet zákazníků. Každý se bude snažit, aby měl alespoň tolik zákazníků, co ten druhý. Výsledkem je, že oba stánky budou stát vedle sebe ve středu náměstí. Tím, nebude ani jeden zvýhodněn a nebude tak moci zvýšit počet oslovených zákazníků na úkor jeho konkurenta. Tento model se dá aplikovat i na souboj dvou politických stran, které se budou snažit oslovit co největší množství voličů. Politici proto budou svůj volební program upravovat tak, aby právě jejich politická strana získala co největší množství hlasů. Programy volebních stran budou obdobné s tím, že rozdíl bude patrný zejména v přerozdělování důchodů. Všechny strany se budou snažit zaujmout především středového voliče. Znamená to, že například pravicová strana se bude snažit získat levicové voliče a současně neztratit přízeň voličů pravicových.

2.2 Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus je proměnlivým jevem, který je předmětem zájmů mnoho ekonomů už přes sto let. Na počátku 20. století vznikaly různé teorie hospodářských cyklů. Jednalo se o Kitchinovy cykly, jejichž délka byla v průměru 3 – 5 let a byly ztotožňovány se změnami zásob, Juglarovy cykly s délkou 7 – 11 let, které souvisely se změnou investic do kapitálových statků a Kondratěvovy cykly s průměrnou periodou 50 let, které byly spojovány především s technologickým pokrokem. Tyto typy ekonomických cyklů se však plně nepotvrdily. Současné definice se shodují především na tom, že se jedná o proměnlivý jev, proto není jasně daná perioda ani amplituda hospodářských cyklů (Jurečka, Jánošíková, 2010).

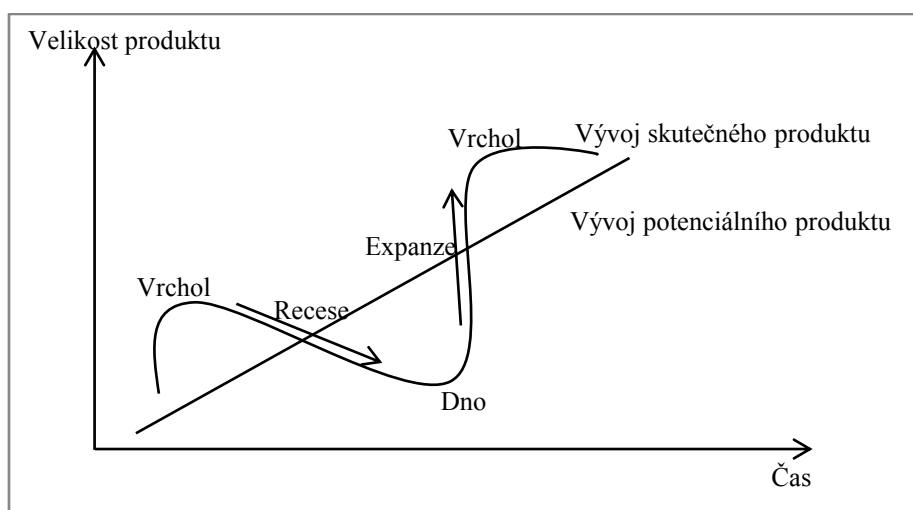
Zde jsou uvedeny některé definice renomovaných ekonomů.

Podle Samuelsona a Nordhause (2007, str. 468) „představuje hospodářský cyklus výkyvy ve výstupu, příjmech a zaměstnanosti, které postihují celou ekonomiku a obvykle trvají něco mezi dvěma až deseti lety. Pro tyto výkyvy je charakteristická ekonomická expanze nebo naopak útlum ve většině sektorů ekonomiky najednou.“

Czesaný (2006) hospodářský cyklus definuje jako soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Samotné slovo „cyklus“ pak vyjadřuje opakovatelné sestupné a vzestupné fáze ekonomické aktivity.

Kliková a Kotlán (2012) uvádějí „že teorie hospodářského cyklu se zabývá kolísáním reálného produktu kolem jeho potencionální úrovně.“ U této teorie musíme odlišit změny reálného produktu a změny potenciálního produktu. U potenciálního produktu je růst ovlivněn především dle faktorů produkční funkce. Tedy technologickým pokrokem, růstem kapitálu a práce. Změny reálného produktu jsou ovlivňovány především poptávkovými a nabídkovými šoky.

Obrázek 2.1 – Hospodářský cyklus

Zdroj: Kliková, Kotlán (2012) – vlastní zpracování

U hospodářského cyklu rozlišujeme čtyři hlavní fáze, a to expanzi, recesi, vrchol a dno. Průběh těchto fází znázorňuje vývoj reálného produktu v čase. Důležitým faktem je, že jednotlivé fáze nemají striktně vymezenou periodicitu. To znamená, že se opakují, ale jejich délka a dimenze se liší (Czesaný, 2006). Nyní přejdeme k jednotlivým charakteristikám.

Expanze neboli růst je fáze následující po dosažení dna. Znamená to, že ekonomika dané země nabývá na síle. Vyznačuje se především zvýšenou zaměstnaností, růstem investic, růstem spotřebitelské poptávky a optimističtějšími očekáváním ohledně budoucího vývoje. Začínají se realizovat i rizikovější projekty. Ekonomika začíná využívat dosud nevyužitých kapacit a zisky firem tak stále rostou. Postupně se však zvyšují náklady firem, což se promítá i do růstu cen. Výrobní faktory se postupně vyčerpávají a ekonomika se začíná přehřívat. Roste tlak na zvyšování mezd a zároveň se zvyšují i úroky. To vede ke snižování zisků firem. V konečné fázi expanze se ekonomika jeví jako bohatá a bezproblémová, pod povrchem to však vře(Jurečka, Jánošíková, 2010).

Vrchol je fáze, kdy se ekonomika nachází na své nejvyšší úrovni. Výrobní kapacity se nadměrně využívají a projevuje se nedostatek pracovních sil. Množství investic vyčerpává volné finanční zdroje a v ekonomice tak ubývá úspor, což vede k růstu úrokových měr. V celé ekonomice pak roste poptávka, na kterou firmy reagují jen zvýšením cen. Z vrcholu se následně přejde do fáze poklesu(Czesaný, 2006).

Recesi neboli pokles či kontraktivní mají někteří ekonomové jako ozdravný proces ekonomiky. Je charakterizována poklesem HDP a dalších makroekonomických veličin. Snižují se investice, spotřeba domácností a zaměstnanost. Klesá poptávka po výrobcích a službách a firmám se začínají hromadit zásoby. Dochází k postupnému snižování cen. Firmy se snaží zefektivnit výrobu, aby snížily své náklady. Začínají propouštět pracovníky a prodávat nepotřebné stroje. Mnoho firem však tento tlak neunes a je nuceno ukončit svou činnost. Bankám rostou pohledávky u firem, které nejsou schopny splácet své závazky a zároveň dochází k omezení investičních činností. Snížená poptávka po úvěrech vede ke snížení úrokových sazeb. S problémy se potýká i rozpočet vlády, protože se díky rostoucí nezaměstnanosti zvyšují sociální transfery, což se projevuje růstem výdajů státního rozpočtu. Zároveň dochází díky útlumu ekonomiky ke snížení příjmů do státního rozpočtu. Pozitivním projevem kontrakce je, že dochází k ukončení činnosti neefektivních nebo málo efektivních firem(Czesaný, 2006).

Dnoči sedlo se projevuje především vysokou nezaměstnaností a velkým pesimismem. V ekonomice je hodně nevyužitých kapacit a ceny jsou na své nejnižší možné úrovni. Investiční aktivita je jen minimální a úrokové sazby stále klesají. Na trhu zůstaly jen nejefektivnější firmy. Čeká se na to, až začnou domácnosti znova nakupovat, to znamená

na zvýšení poptávky. Ekonomika se přehoupne do nové fáze růstu(Jurečka, Jánošíková, 2010).

Teorie hospodářských cyklů lze třídit podle několika faktorů. Může se jednat o původ vzniku cyklického kolísání či o faktory, které mají největší vliv na samotný cyklus. Jedním z možných rozčlenění hospodářského cyklu je členění na vnitřní a vnější teorie. Vnitřní teorie spočívají v hledání mechanismů, které působí uvnitř samotného ekonomického systému, a které jsou schopny generovat hospodářské cykly. Tyto teorie vysvětlují, že ekonomika má tendenci kolísat bez jakýchkoliv vnějších příčin. Znamená to, že každá expanze s sebou přináší zárodky následující recese a naopak. Zdroje, které způsobují vnitřní nerovnováhu, jsou například nedostatečná spotřeba, úroveň technologií, množství peněz v ekonomice aj. (Czesaný, 2006).

Vnější teorie spatřují výkyvy hospodářského cyklu ve faktorech, které působí vně ekonomického systému. Fluktuace trvají až do bodu, kdy je dosaženo nové rovnováhy. Vnější zdroje nerovnováhy jsou například války, revoluce, zemědělská neúroda, vývoj cen ropy, objevení nových nerostných nalezišť, aj. (Samuelson, Nordhaus, 2007).

K dalším teoriím nahlížejícím na hospodářské cykly patří monetární teorie a teorie reálného cyklu. U monetární teorie je spatřována příčina cyklu ve změně peněžní zásoby. Tím, že centrální banka zvyšuje nebo snižuje množství peněz v ekonomice, dochází k měnovým šokům. To se odráží ve změnách agregátní poptávky. Růst poptávky vyvolává expanzi a pokles naopak recesi. K těmto výkyvům dochází, protože centrální banka není schopna zvyšovat nominální peněžní zásobu stejným tempem, jakým roste potencionální produkt. Jestliže centrální banka zvýší množství peněz v ekonomice, dojde k přechodnému poklesu úrokové míry, což má za následek zvýšení investic a spotřeby. Později dochází k růstu inflace a mnohé subjekty podlehnou peněžní iluzi, zvyšuje se výroba a nájímají se noví pracovníci. Jakmile firmy procitnou z této iluze, tak dojde k rušení investic a k propouštění. Začne se šířit pesimismus a ekonomika upadá do recese. Celou vlnu expanze a recese navíc posilují finanční trhy. Při expanzi může docházet k nárůstu cen aktiv až do nereálných výšek. Vznikne tak jakási bublina. Jakmile investoři a spekulanti dojdou k závěru, že cena už nemůže dále růst, začnou očekávat její pokles. Rychlé splasknutí takovéto bubliny má většinou za následek hlubší recesi. Všichni se snaží zbavit svých aktiv a jejich cena tak klesá na velice nízkou úroveň (Holman, 2004).

U teorií reálného cyklu je spatřována příčina na straně agregátní nabídky, zejména pak v technologických změnách. Expanze vyvolaná zlepšením technologií, tedy nějakou inovací, zvyšuje zájem o investice. Ne všechny inovace a investice však vedou k úspěchu. Expanzi doprovází i mnoho špatných investic. Těch stále přibývá, až narazí na své maximum. S nenaplněnými očekáváními z investic vyplyne investiční pesimismus. Expanze přejde do recese, během které dojde k odbourání špatných investičních záměrů a neúspěšných podnikatelů. Ekonomika se tak očistí o špatné vlivy a zůstanou jen dobré. Ekonomika se posune na vyšší úroveň technologií. Investiční a inovační vlny takto probíhají v čase. Každý cyklus se liší od předchozího, protože každá inovační vlna posune technologie na jinou úroveň (Holman, 2004).

Existuje ještě mnoho dalších různých teorií vzniku hospodářských cyklů. V této práci se pozorněji zaměříme na pojetí hospodářských cyklů rakouské školy a školy reálného hospodářského cyklu.

2.2.1 Rakouská škola a hospodářský cyklus

Rakouská škola vznikla koncem 19. století. Za její zakladatele se považují Carl Menger, Eugen von Böhm-Bawerk a Friedrich von Wieser. Zpočátku 20. století se nedostávala dlouho ke slovu a nemohla konkurovat jiným ekonomickým školám. K vzestupu jí pomohl především Ludwig von Mises a Friedrich A. von Hayek. Další významný podíl na jejím vzhledu měli Murray N. Rothbard a Ludwig M. Lachmann (Holman, 2005).

Zpočátku se rakouská škola soustředila především na teorii hodnoty. S příchodem Misesa se její zájem rozšířil na teorii peněz a hospodářského cyklu, tu později doplnil Hayek. Později se rakouská škola rozšiřovala o mnohé další teorie (Holman, 2005).

Základní myšlenkou rakouské školy je liberalismus, na který kladou velký důraz. Odmítají veškeré měnové a vládní zásahy do ekonomiky. Preferují individuální zkoumání před zkoumáním velkých ekonomických celků. Proto mají averzi k používání makroekonomických agregátů. Zároveň odmítají používání matematických metod v ekonomii, staví se tak negativně ke kvantitativním pojetím (Holman, 2005).

O hospodářský cyklus se zajímalo hned několik ekonomů rakouské školy. Postupně si představíme pojetí Misesa, Hayeka a Rothbarda.

Misesova teorie hospodářských cyklů

Tato teorie vychází z monetárních teorií hospodářských cyklů. Fluktuace ekonomiky je tedy přičítaná změně množství peněz v ekonomice. Změna množství je pak způsobena především úvěrovou expanzí komerčních bank a zvyšováním množství peněz v ekonomice centrální bankou. Důsledkem toho dočasně klesají úroky a zvyšují se investice, které nemají reálný základ v úsporách. Dochází tak ke zkreslení investičních záměrů tím, že reálná úroková míra je nižší, než by měla být. Realizují se tak i špatné investice. Po překročení maximální únosné míry ekonomika spadne do recese a špatné investice se projeví v plném měřítku. Jednoznačné příčiny hospodářských cyklů jsou tak podle Misesa v měnové politice centrální banky (Holman, 2005).

Hayekova teorie hospodářských cyklů

Hayek navázal na Misesa a rozšířil jeho teorii. Podle Hayeka je zdrojem ekonomické nerovnováhy centrální bankovníctví, především pak jeho úvěrová politika. Ve chvíli, kdy centrální banka zvýší množství peněz v oběhu, dojde ke stejné situaci, jako u Misesovy teorie. Úroková míra se dočasně sníží a investice nejsou dostatečně kryty úsporami. Důležitou roli v Hayekovy teorii má struktura kapitálu. Ta se díky peněžní expanzi nerovnoměrně změní. Pohyb cen spotřebního zboží a cen výrobních statků je rozdílný. Ve fázi růstu jsou kapitálové investice vynakládány do výrobních a kapitálově náročnějších statků na úkor spotřebních statků. To je zapříčiněno tím, že nově vytvořené peníze v ekonomice vytvářejí nové úspory, které se formou investic vkládají jen do výrobních statků. Ceny u těchto statků rostou rychleji, zatímco u spotřebních statků rostou ceny pomaleji a především díky působení inflace. Růst mezd postupně dožene růst cen, následně se úroková míra vrátí na svoji předchozí úroveň a ekonomika začne upadat do recese. Firmy zjišťují, že některé jejich investice jsou špatné. Hlavní problém Hayek spatřuje v nedostatku úspor, který je zapříčiněn velkou spotřebou. V recesi je spotřeba tlumena a úspory se tak obnovují (Czesaný, 2006).

Řešení Hayek nachází ve vytvoření neutrálních peněz. Tyto peníze neovlivní úrokovou míru, relativní ceny, nevyvolají poruchy ve výrobě ani neovlivní míru zisku. Je však zapotřebí, aby se neměnilo množství peněz v ekonomice. Tato podmínka byla předmětem velké kritiky. Kritici poukazovali na to, že se ceny mohou měnit, i když je množství peněz neměnné. Změní se například rychlost obratu peněz nebo jiné faktory. Hayek tyto námitky uznal a připustil, že realizace neutrálních peněz se dá jen těžko uskutečnit. Trval však na tom, že centrální banka by neměla zasahovat do ekonomiky. Navrhoval, aby bylo centrální

bankovníctví zrušeno a aby nabídka peněz přešla do rukou soukromého sektoru (Holman, 2005).

Rothbardovateorie hospodářských cyklů

Rothbard stejně jako Mises a Hayek nepatřil mezi příznivce centrálního bankovníctví. Byl pro zrušení monopolu centrální banky a pro zavedení svobodného bankovníctví. Na hospodářský cyklus nahlížel stejně jako zmínění ekonomové. Odmítá zásahy centrální banky do ekonomiky a vnímá je jako hlavní příčinu hospodářských cyklů (Holman, 2005).

2.2.2 Škola reálného hospodářského cyklu

Hlavní představitelé této školy jsou Edward Prescott, Finn Kydland a Robert Barro. Teorie vychází zejména z předpokladů racionálního očekávání a předpokládá, že se trhy vyčisťují. Znamená to, že se ceny a mzdy plně přizpůsobují. Když dojde ke zvýšení nebo snížení peněžní zásoby, ekonomické subjekty, tvořící si racionální očekávání, tento fakt zaznamenají a reagují na to zvýšením, popřípadě snížením ceny. Nevznikají tak monetární expanze ani recese. Škola reálného hospodářského cyklu tedy odmítá názor, že jsou hospodářské cykly tvořeny monetárními šoky (Holman, 2005).

Jak už bylo řečeno dříve, tak na rozdíl od monetárních teorií vychází teorie reálného hospodářského cyklu z předpokladu, že příčiny hospodářského cyklu jsou na straně nabídky. Spočívají zejména ve změnách technologií. Tyto změny přichází v různých vlnách a tak délku hospodářského cyklu nelze určit. Důležité je, že změny v technologiích nevytvářejí výkyvy kolem potenciálního produktu, jak tomu je u monetárních teorií, ale mění samotný potenciální produkt (Mach, 2001).

Důležitým mechanismem, který objasňuje teorii reálného hospodářského cyklu, je mezikasová substituce volného času. Zastánci této teorie předpokládají, že v ekonomice převládá substituční efekt nad důchodovým. Křivka nabídky práce je pozitivně skloněná. Znamená to, že ve fázi expanze klesá nezaměstnanost a ve fázi recese roste nezaměstnanost. Při zvyšující se technologické úrovni se více produkuje. To znamená, že se rozšiřují výrobní kapacity a následně se zvyšuje i mzda. Lidé nabízejí za vyšší mzdu více práce a substituují tak svůj volný čas za práci. Při nižší produktivitě je tomu naopak, požaduje se méně práce, snižují se mzdy a lidé naopak substituují práci za volný čas. Tak se mění fáze expanze a recese. Důležité je, že zůstává zachována rovnováha na trhu práce. Škola reálného

ekonomického cyklu tvrdí, že v ekonomice existuje pouze dobrovolná nezaměstnanost, ta se mění podle aktuální fáze hospodářského cyklu (Mach, 2001).

Tato teorie si našla i odpůrce. Jedná se především o nové keynesiánci. Ti souhlasí s teorií racionálního očekávání, odmítají však tvrzení, že se trhy vyčišťují. Pro splnění této podmínky by v ekonomice musely existovat dokonale pružné mzdy a ceny, což je však v rozporu se skutečností (Holman, 2005).

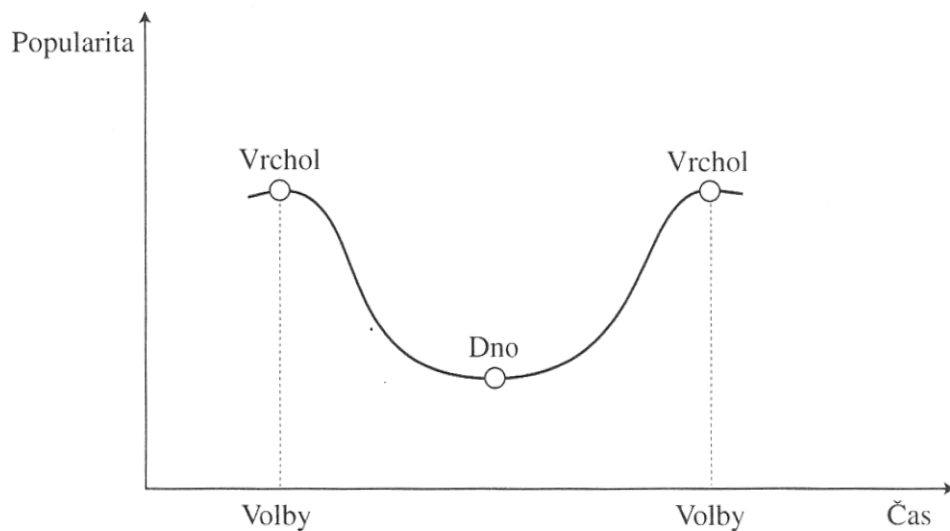
2.3 Politický cyklus

Termín politický cyklus vznikl při rozšiřování zájmů o teorii veřejné volby. Vychází z předpokladu, že se vlády snaží získat co největší počet hlasů v příštích volbách. Proto je hospodářský cyklus přímo ovlivňován cyklem politickým. Na rozdíl od hospodářského cyklu je u politického cyklu jasně stanovena jeho délka, která je dána volebním obdobím. V prvním období politického cyklu, ve většině případů jde o první dva roky mandátu,

se vláda snaží prosadit nepopulární opatření. Většinou se jedná o protiinflační politiku a tedy o ekonomickou restrikcii, kdy se snižuje zaměstnanost a produkce. V této době jsou lidé jistě s vládou nespokojeni a projevují svůj nesouhlas. Do konce volebního období zbývají ještě dva roky, a tak má vláda šanci na opětovné získání zájmu ze strany voličů. V druhém období politického cyklu, což jsou poslední dva roky politického mandátu, se vláda uchyluje k opatřením, která zvyšují její popularitu. Snaží se získat co nejvíc voličů na svoji stranu. Tato opatření však nemusí vycházet z ekonomické reality. Vlády prosazují politiku poptávkové expanze, což má za následek růst produkce a zaměstnanosti, a to v poměrně krátkém období. Pro voliče se tak projevuje pozitivní efekt před volbami. Negativní efekt poptávkové expanze v podobě inflace se projeví až se značným časovým zpožděním, což bude až po volbách. Vláda má tak velkou šanci na své znovuzvolení (Holman, 2005).

Politický cyklus, který jsme teď popsali, je znázorněn na obrázku 2.2. Při správném načasování je vrchol politického cyklu v době voleb a jeho dno v polovině volebního období.

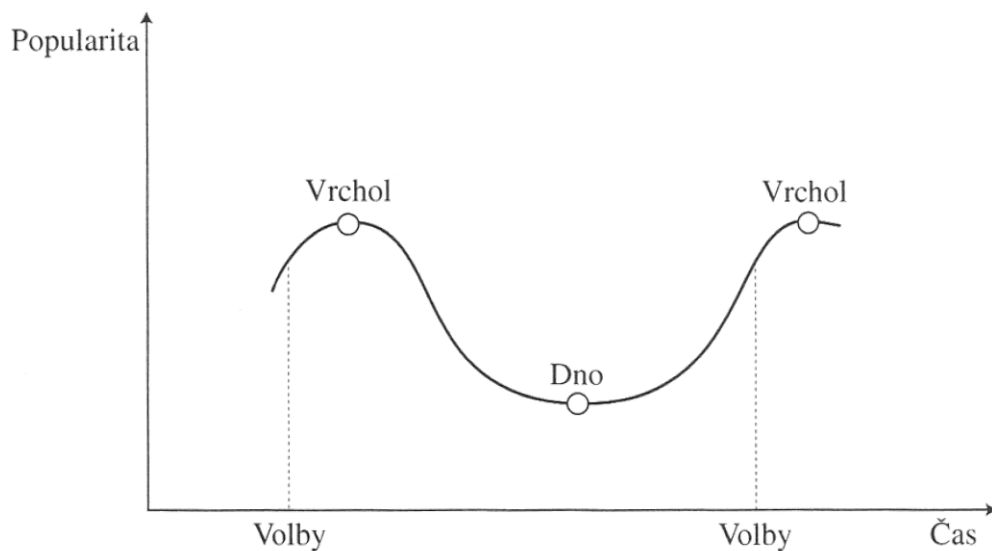
Obrázek 2.2 – Politický cyklus

Zdroj: Slaný (2003)

Může však nastat situace, kdy se vládou realizovaná opatření projeví později, než se očekávalo. Dojde tak k časovému zpoždění a poruše volebního cyklu. Tuto situaci můžeme vidět na obrázku 2.3.

Obrázek 2.3 – Politický cyklus

Zdroj: Slaný (2003)

Politický cyklus se prosazuje i vzhledem k různým ideologickým zaměřením politických stran. Rozdíl je jen v tom, že levicově zaměřené strany se soustředí spíše na nižší příjmové skupiny obyvatelstva. V čele zájmu těchto voličů bude vývoj nezaměstnanosti. Pozornost pravicově zaměřených stran bude směřovat k inflaci. Vzhledem k těmto skutečnostem by měla levicová vláda prosazovat politiku poptávkové expanze a pravicová zase politiku poptávkové restrikce. Realitou vyzorovanou z různých empirických studií je však to, že se jak levicové, tak pravicové vlády chovají podle výše popsaného schéma politického cyklu. Po volbách je upřednostňována restrikce a před volbami expanze (Holman, 2005).

2.3.1 Politicko-ekonomický cyklus

Politicko-ekonomický cyklus vychází z teorie politického cyklu. Platí zde tedy stejné pravidlo, že se politici snaží maximalizovat svůj užitek a manipulují s ekonomikou tak, aby jim to přineslo co největší prospěch.

Teoretické modely vycházejí ze vztahu mezi inflací a nezaměstnaností. Při modelování politicko-ekonomického cyklu se vychází z existence dvou základních subjektů působících v politickém prostředí, a to politiků a voličů. Politici jsou rozlišováni podle jejich chování na strany oportunistické a na strany ideologické. Voliči se dělí na racionální a neracionální (Žák, 1998).

Oportunistické strany jsou takové strany, které se snaží zapůsobit na všechny voliče bez ohledu na jejich politické zařazení. Takovéto strany se snaží dosáhnout co největší popularity, proto u nich dochází k vytváření výrazných ekonomických cyklů. Chovají se podle teorie politického cyklu, což znamená, že před volbami uskutečňují populární opatření a po volbách nepopulární. Ideologické strany se vyznačují tím, že se zaměřují na voliče jisté politické orientace, a ne na celou veřejnost jako oportunisté. To znamená, že se zaměřují na problémy, které jsou prioritní s ohledem na jejich politické zaměření. Rozlišujeme pravicové strany, jejichž primárním cílem je stabilita cen (sledují tedy vývoj inflace) a levicové strany, které kladou důraz především na vývoj zaměstnanosti. Politicko-ekonomický cyklus u ideologických stran zkoumá i vliv střídání pravicových a levicových vlád (Žák, 1998).

Jak už bylo zmíněno, voliči jsou chápáni buď jako racionální nebo neracionální. Za racionální voliče se považují takoví voliči, kteří při svém rozhodování zvažují veškeré

dostupné informace. Vychází z hodnocení nejen minulosti politických stran, ale z budoucího očekávání. Jelikož se chovají racionálně, tak dokáží předvídat dopad jednotlivých vládních opatření a jsou schopni se jim přizpůsobit. Neracionální voliči jsou pak všichni ostatní voliči, kteří nesplňují kritéria racionálního voliče. Z toho vyplývá jeden důležitý fakt. V modelech, kde působí racionální voliči, nemůže vláda ovlivňovat reálné veličiny, ale pouze nominální. U neracionálních voličů může vláda ovlivňovat jak reálné, tak i nominální veličiny (Slaný, 2003).

Výše popsané rozdělení politiků a voličů vedlo k vytvoření čtyř typů modelů politicko-ekonomických cyklů. Jedná se o:

- Nordhausův model (oportunistické strany, neracionální voliči),
- racionální oportunistický model (oportunistické strany, racionální voliči),
- Hibbsův ideologický model (ideologické strany, neracionální voliči),
- racionální ideologický model (ideologické strany, racionální voliči).

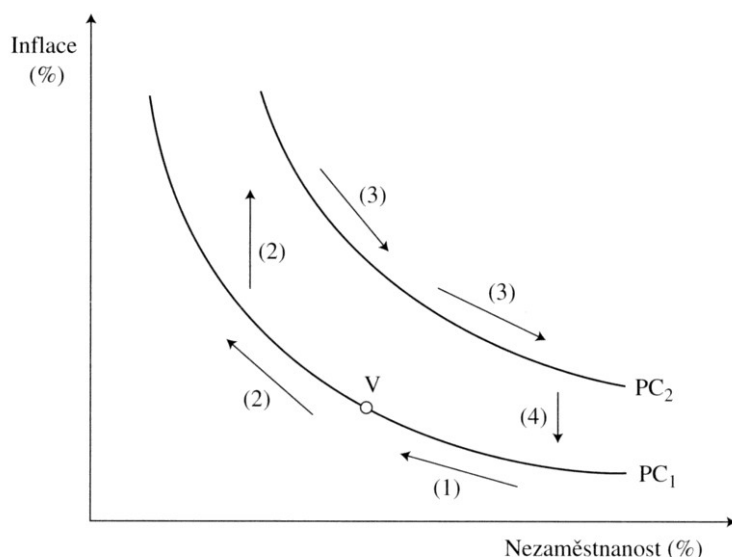
Společným znakem těchto modelů je, že ekonomika je popsána Phillipsovou křivkou. To znamená, že pozornost se upírá především na vztah inflace a nezaměstnanosti. U všech čtyř modelů se předpokládá, že inflace je přímo kontrolována politiky.

Nordhausův model

Jde o jeden z prvních modelů. Název nese po Williemu D. Nordhausovi, který se touto problematikou zabýval do hloubky a přispěl k vytvoření právě tohoto modelu. Pro správné fungování se předpokládá, že inflační očekávání jsou přizpůsobivá, a že je dán termín voleb. Současně, protože se jedná o model s oportunistickými stranami a neracionálními voliči, je zcela patrné, že se předpokládá působení oportunistických stran a voličů, kteří uvažují retrospektivně. Hodnotí vládu podle jejího vývoje a ne podle očekávání (Slaný, 2003).

Za těchto předpokladů má vláda možnost ovlivňovat jak nominální, tak reálné veličiny. Před volbami se vláda snaží zvýšit svou popularitu, a tak provádí expanzivní politiku. Postupně se snižuje nezaměstnanost a mírně narůstá inflace. Po volbách jsou inflační tlaky už poměrně značné a vláda tak realizuje restriktivní politiku, aby je eliminovala. Po snížení inflace se blíží další volební období a na řadu opět přichází expanzivní politika. Takto se celý cyklus opakuje. Průběh je znázorněn na obrázku 2.4.

Obrázek 2.4 – Nordhausův model politicko-ekonomického cyklu

- V – termín voleb,
- PC_1 , PC_2 – Phillipsovy křivky období 1 a 2,
- 1 – důsledky předvolební expanze snižující nezaměstnanost a zvyšující inflaci,
- 2 – povolební inflační růst a přechod na vyšší PC (změna inflačních očekávání),
- 3 – restriktivní politika k potlačení inflace s následným dopadem na růst nezaměstnanosti
- 4 – přechod na nižší PC a počátek předvolební expanze.

Zdroj: Slaný (2003)

Závěrem Nordhausova modelu je, že každá vláda provádí stejnou politiku, stimuluje ekonomický růst ke konci volebního období, aby dosáhla snížení nezaměstnanosti, a po volbách provádí restriktivní politiku, aby zkontrolovala inflaci, která vzrostla vlivem expanze (Žák, 1998).

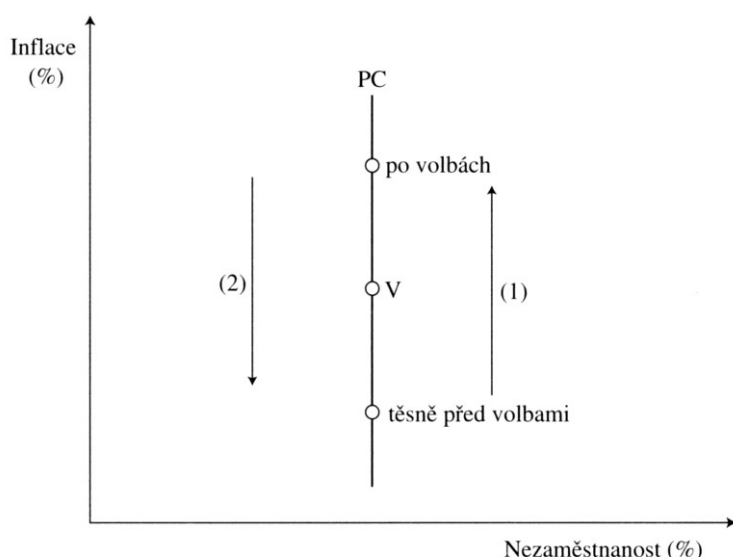
Racionální oportunistický model

Jedná se o model s oportunistickými stranami a racionálními voliči. Za výchozí předpoklady modelu se považují racionální inflační očekávání, působení oportunistických politiků a pevně stanovený termín voleb. Důležitým předpokladem je i volba takového kandidáta, od kterého se racionálně čeká největší užitek (Slaný, 2003).

U tohoto modelu platí fakt, že vláda nemůže měnit reálné veličiny, protože voliči jsou racionální. Může tedy měnit jen nominální složky, jako je například inflace. Phillipsova křivka je zde pojetá jako dlouhodobá, a je kolmá k ose x. Nezaměstnanost je neměnná

a zůstává na své přirozené míře. Průběh politického cyklu je znázorněn na obrázku 2.5 (Žák, 1998).

Obrázek 2.5 – Racionální oportunistický model politicko-ekonomického cyklu

- V – termín voleb,
- PC – dlouhodobá Phillipsova křivka,
- 1 – rostoucí inflace jako důsledek předvolební expanzivní politiky,
- 2 – pokles inflace v důsledku mezivolební restrikce.

Zdroj: Slaný (2003)

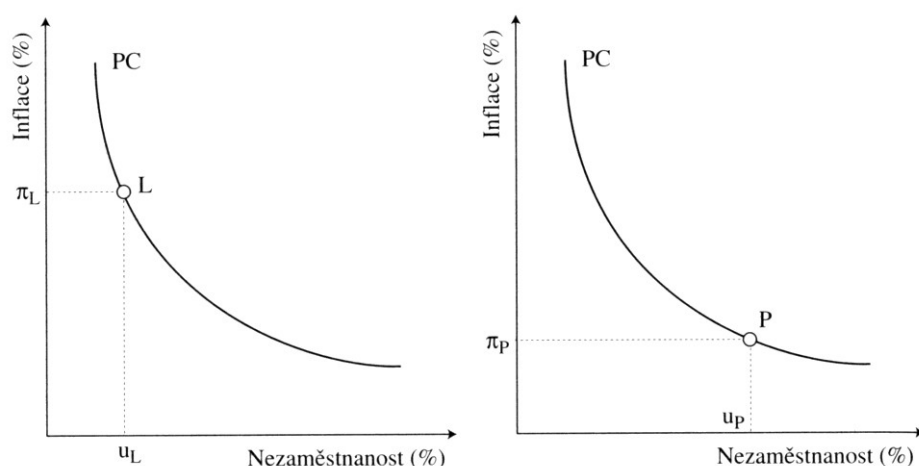
Důležitým jevem, který se v modelu objevuje, a který do jisté míry potlačuje tvrzení o neschopnosti vlády měnit reálné veličiny, je asymetrie v informovanosti politiků a voličů. Politici znají své kompetence a možnosti, ale voliči o nich nevědí. Proto mohou vznikat i cykly, které se projevují v reálných veličinách. Racionální oportunistický model tak přechází v Nordhausův model (Žák, 1998).

Hibbsův ideologický model

Jedná se o model s neracionálními voliči a ideologickými stranami. Své jméno nese po americkém ekonomovi Hibbsovi, který tento model vytvořil a následně jej ještě několik let rozpracovával. Model vychází z předpokladu přizpůsobivých inflačních očekávání, z ideologického zaměření politických stran a z uvědomění voličů, že ideologické strany mají rozdílné preference. Voliči tak volí tu stranu, která je pro ně nejpřijatelnější. Termín voleb je dán (Slaný, 2003).

V modelu se počítá s neracionálními voliči, to mimo jiné znamená, že očekávání jsou tvořena adaptivně. Díky tomu lze při popisu využít krátkodobou Phillipsovu křivku. Na té si každá vláda zvolí bod, který bude preferovat podle svého programu. U pravicových vlád je to bod, kde převládá nižší míra inflace, ale vyšší míra nezaměstnanosti. U levicových vlád je tomu naopak. Je to tedy bod s nízkou mírou nezaměstnanosti, ale s vyšší mírou inflace. Každá vláda se tak snaží dosáhnout stanoveného cíle. Tím, jak se mění pravicové a levicové vlády u moci, dochází k posunům po Phillipsově křivce (Kliková, Kotlán, 2012).

Obrázek 2.6 – Hibbsův ideologický model politicko-ekonomického cyklu

- PC – Phillipsova křivka,
- π_L – míra inflace levicového programu,
- π_P – míra inflace pravicového programu,
- L – cílový stav ekonomiky levicové vlády,
- P – cílový stav ekonomiky pravicové vlády.

Zdroj: Slaný (2003)

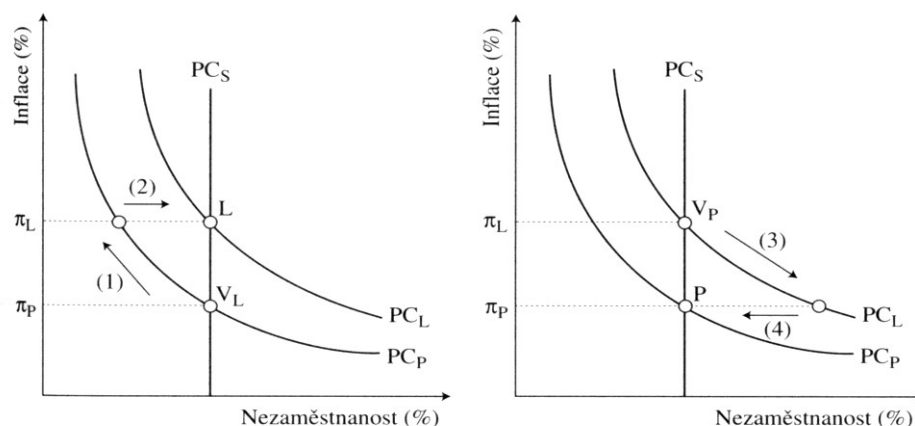
Racionální ideologický model

Tento model vychází z Hibbsova modelu, jedná se tedy o ideologický model. To znamená, že i mnohé předpoklady modelu zůstávají stejné, jako je ideologické chování politiků a uvědomění voličů, že ideologické strany mají rozdílné preference. Změnou je to, že se zde objevují racionální voliči. To zahrnuje do předpokladu modelu racionální inflační očekávání (Slaný, 2003).

Stejně jako v Hibbsově modelu se vlády snaží prosazovat své preference. Racionální chování voličů však vede k tomu, že dochází k reálným výkyvům jen krátkodobě, a to ještě

jen na začátku prvního volebního období. V dalších obdobích už díky racionálním očekáváním k výkyvům nedochází. Výkyvy reálných veličin tak mají tendenci vracet se na svou přirozenou míru. Prosazování politik různých vlád vede jen k tomu, že levicové strany napomáhají k akceleraci inflace a pravicové k jejímu snižování. Celý proces je znázorněn na obrázku 2.7 (Kliková, Kotlán, 2012).

Obrázek 2.7 – Racionální ideologický model politicko-ekonomického cyklu

- V – termín voleb,
- PC_L , PC_P – Phillipsovy křivky krátkodobé při konstantní, očekávané inflaci,
- PC_S – skutečná Phillipsova křivka,
- π_L – míra inflace levicového programu,
- π_P – míra inflace pravicového programu,
- 1 – hospodářská politika levice před volbami,
- 2 – přirozené přizpůsobení,
- 3 – hospodářská politika pravyce před volbami,
- 4 – přirozené přizpůsobení.

Zdroj: Slaný (2003)

3. Politické prostředí v ČR

3.1 Volební systémy

Volební systém jako takový představuje jeden z hlavních pilířů demokratického systému. Lze jej vymezit jako souhrn pravidel, podle kterých jsou obsazovány poslanecké mandáty v závislosti na počtu odevzdaných voličských hlasů během voleb. Zjednodušeně to lze charakterizovat tak, že volební systémy řeší především otázky způsobu a problematiky samotného hlasování a následně možného zpracovávání výsledků. Jednotlivých volebních systémů je celá řada a liší se v mnoha směrech. Může se jednat například o velikost volebních obvodů, rozdílné množství potřebných hlasů ke zvolení, konkrétní výše uzavírací klauzule¹ apod. (Bureš a kolektiv, 2012).

Co se týče samotného demokratického volebního procesu, je zapotřebí si uvést především jeho základní funkce. Jedná se o:

- funkci zastupitelskou,
- funkci legitimační,
- funkci tvorby silné a stabilní vlády,
- kontrolní funkci,
- a funkci nástroje řešení politických konfliktů (Bureš a kolektiv, 2012).

Zastupitelská funkce spočívá v ustanovení odpovědných zástupců, kteří vzešli z volebního procesu jako vítězové, a kteří tudíž získají mandát a jsou schopni realizovat proklamovanou politiku dle svého volebního programu. Podle Pavla Bureše (2012, str. 182) „jsou volby nástrojem, jehož prostřednictvím dochází k přenesení svrchovanosti lidu na zastupitelská tělesa.“

Legitimační funkce představuje získání legitimacy pro volené instituce a pro jejich výkon v rámci ústavně stanovených pravomocí.

Funkce tvorby silné a stabilní vlády je prezentována tím, že zvolený vládní kabinet disponuje silnou základnou v parlamentu a je schopen pomocí většinového hlasování prosazovat jednotlivé právní akty, jako jsou například návrhy nových zákonů či úpravy stávajících zákonů a mnohé další. Zároveň se díky většině hlasů v parlamentu nemusí obávat o své setrvání ve funkci. Nemělo by tak docházet k prosazení nedůvěry vládě.

¹ Pod pojmem uzavírací klauzule se myslí minimální počet hlasů, které musí politická strana ve volbách získat, aby dosáhla zastoupení v Parlamentu.

Kontrolní funkce se projevuje především v omezeném období vlády, které je pevně stanoveno. Politici jsou si vědomi, že jejich funkční období skončí ve stanoveném termínu a proto se snaží o dodržování svých předvolebních programů, aby si zachovali přízeň voličů. Vláda je tak nucena korigovat směr své politiky, která by měla být v souladu s požadavky společnosti. Současně díky časově omezenému období je možné sledovat, zda se neformují nová politická uskupení a díky tomu nevzniká nová většina ve společnosti, která by byla vhodnější pro vládnutí.

Funkce řešení politických konfliktů souvisí se sjednocením různých politických názorů všech možných skupin obyvatel. Ať už se jedná o nízko-příjmové skupiny nebo vysoko-příjmové skupiny obyvatel, o starší či mladší populaci nebo o různé etnické, náboženské či jinak odlišné skupiny obyvatel. Řešení politických konfliktů se tak přesouvá, pomocí sčítání vůle lidu, na vyšší úroveň, kde již fungují určitá politická pravidla. Volič má tak možnost prosazovat svůj politický názor skrze výběr politické strany, která nejlépe splňuje jeho požadavky. Důležitým faktorem je, že volič musí být schopen přijmout vítězství jiné politické strany, než té, pro kterou se rozhodl hlasovat.

Volební systémy lze klasifikovat dle více typologií. Například je můžeme dělit na mezistranické volební systémy, které řeší otázku, jakým způsobem rozdělit mandáty mezi dané politické strany. Podle toho se pak mezistranické volební systémy dále dělí na většinové, poměrné, semiproporční a smíšené. Další možností je dělení na vnitrostranické volební systémy, které řeší, jakým způsobem budou rozděleny poslanecké mandáty mezi jednotlivé kandidáty (Bureš a kolektiv, 2012). Existují mnohé další přístupy, ale těmi se zde nebudeme zabývat.

V této práci využijeme typologii mezistranického volebního systému, která bude popsána v následujících subkapitolách.

3.1.1 Většinové volební systémy

Většinové volební systémy lze členit do více kategorií. Základem je rozlišení podle mandátu. Může se jednat o jednomandátové nebo více-mandátové volební obvody. Obě kategorie se dále rozděluje na několik menších subkategorií. V případě jednomandátových obvodů jsou většinové volební systémy rozlišeny především podle podílu hlasů, které musí kandidát získat, aby byl zvolen. Současně je důležitý samotný způsob hlasování. Může se jednat o jednokolové či vícekolové hlasování a s tím souvisí i možnost omezení počtu

kandidátů v jednotlivých kolech (Chytilík a spol., 2009).

Systém prvního v cíli

První a nejjednodušší systém je systém prvního v cíli. Ten je definován tak, že mandát, o který kandidáti usilují, je přidělen vítězi prvního kola hlasování a to bez ohledu na většinu, které dosáhl. Existuje i málo známá varianta tohoto systému, která je označována jako simultánní hlasování. Tento systém umožňuje kandidovat více uchazečům z jedné strany. Vítězem se pak stane strana s nejvyšším počtem získaných hlasů a mandát získá nejsilnější uchazeč z této strany. Je tak možné, že vítězný kandidát nemusí nutně obdržet nejvyšší počet hlasů jako jednotlivec (Chytilík a spol., 2009).

Systém alternativního hlasování

Dalším systémem je systém alternativního hlasování. Ten je založen na principu přenášení hlasů podle preferencí. V praxi to funguje tak, že voliči musí seřadit kandidáty podle preferencí od nejoblíbenějšího po nejméně oblíbeného. Posléze následuje sčítání, a pokud žádný kandidát nedosáhne alespoň padesátiprocentního podílu hlasů, tak je z hlasování vyloučen nejslabší kandidát a hlasy, které obdržel, se přesunou podle preferencí zbývajícím kandidátům. Takto to pokračuje, dokud některý kandidát nedosáhne potřebného limitu hlasů. Hranice 50 % však nemusí být vždy překročena. U hlasování, kdy voliči nejsou povinni udělit všechny preference, může nastat situace, kdy už nelze přenášet hlasy a vítězem se stane silnější z poslední dvojice kandidátů (Chytilík a spol., 2009).

3.1.2 Dvoukolové volební systémy

Vedle systému prvního v cíli a systému alternativního hlasování existuje ještě systém dvoukolový. Ten se dělí na několik druhů. Tyto druhy jsou odvozeny od počtu kandidátů postupujících do druhého kola hlasování. Jedná se tedy o míru otevřenosti druhého kola. Ta může být v rozmezí od úplné otevřenosti, kdy mohou postoupit do druhého kola všichni kandidáti z kola prvního a je jen na jejich uvážení, jestli chtějí nadále pokračovat ve volbách, až po tzv. uzavřené druhé kolo hlasování.

Dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem

Do případného druhého kola postupují dva nejsilnější kandidáti, tedy ti co získají nejvíce hlasů. Mezi nimi se pak rozhodne, kdo získá daný mandát. Vítěz musí získat nadpoloviční většinu (Chytilík a spol., 2009).

Dvoukolový systém spojující absolutní většinu s relativní

V tomto systému mohou postoupit do druhého kola spolu s dvěma nejsilnějšími kandidáty i další kandidáti, a to automaticky nebo po získání potřebného limitu hlasů. Tento systém lze pak ještě rozdělit na systém se spíše uzavřeným druhým kolem hlasování (počet kandidátů postupujících do druhého kola je menší než 5) a na systém se spíše otevřeným druhým kolem hlasování (počet kandidátů postupujících do druhého kola může být více než 5). Každopádně je u obou systémů zákonem dané, že do druhého kola nepostupují nejslabší kandidáti. Nemůže se tedy stát, že bude v prvním i v druhém kole hlasování stejný počet účastníků. Vítězem druhého kola se stává kandidát, který obdrží nejvyšší počet hlasů, tedy relativní většinu (Chytilík a spol., 2009).

Dvoukolový systém s otevřeným druhým kolem

V tomto systému mohou do dalšího kola postoupit všichni kandidáti, kteří se zúčastnili prvního kola hlasování, a to bez ohledu na výsledky z předchozích kol. Tento systém již však není v současnosti používán (Chytilík a spol., 2009).

Toto je výčet většinových volebních systémů s jednomandátovým obvodem. Můžeme se zmínit ještě o systému doplňkového hlasování, který se nachází někde na pomezí mezi variantou systému alternativního hlasování a dvoukolového systému. Jedná se o velmi málo rozšířený systém, který se ve své podstatě podobá systému alternativního hlasování. V obou případech může kandidát vyhrát volby již v prvním kole hlasování, pokud získá potřebný počet hlasů, který je dán předem určeným limitem. Pokud nenastane tato situace, kdy je znám vítěz již po prvním kole hlasování, přichází na řadu druhé kolo hlasování. Zde se již systém doplňkového hlasování od systému alternativního hlasování mírně liší. U systému doplňkového hlasování postupují do druhého kola jen dva kandidáti, kteří získali nejvyšší počet hlasů. Těm jsou pak následně přeneseny hlasy podle preferencí od vyloučených kandidátů. Ve volbách zvítězí ten, kdo má po konečném sečtení vyšší počet obdržených hlasů (Chytilík, Šedo, 2004).

3.1.3 Semiproporční volební systémy

Tento systém není ve světě obecně uznáván, a proto se také příliš často neuvádí. Problémem je přesné vymezení tohoto systému a rozčlenění jeho podkategorií. Většina politologů se nemůže shodnout na společném konsenzu, díky němuž by semiproporční systém nabyl konkrétní podoby (Chytilík a spol., 2009).

V této práci využijeme definici a rozčlenění podle Chytilka (2009), který uvádí, že semiproporční volební systémy se dělí především dle počtu hlasů, které má volič k dispozici vzhledem k přidělovaným mandátům ve volebním obvodu. Podle toho jsou rozlišeny tyto systémy:

- systém neomezeného hlasování (volič má právo udělit minimálně tolik hlasů, kolik je obsazovaných křesel a maximálně tolik hlasů, kolik je kandidátů),
- systém omezeného hlasování (volič má k dispozici méně hlasů, než je celkový počet obsazovaných křesel),
- systém kumulovaného hlasování (volič má právo udělit více hlasů jednomu kandidátovi),
- systém jednoho nepřenositelného hlasu (volič má možnost udělit jen jeden hlas).

K semiproporčním volebním systémům lze ještě řadit i systém souhlasného/nesouhlasného hlasování a systém Bordova hlasování. Systém souhlasného/nesouhlasného hlasování je postaven na udělování pozitivních a negativních hlasů libovolnému počtu kandidátů. Bordovo hlasování je založeno na bodovém systému, kdy jsou kandidáti voleni podle preferencí (Chytilík a spol., 2009).

3.1.4 Poměrné volební systémy

Poměrné volební systémy lze vymezit jako systémy, u kterých se rozdělují volební mandáty podle poměru hlasů získaných ve volbách (Mlejnek a kol., 2010).

Rozlišujeme zde listinný volební systém a systém jednoho přenosného hlasu. U systému jednoho přenosného hlasu se vychází z toho, že volič má možnost udělit jeden hlas svému preferovanému kandidátovi, ale zároveň musí určit i dalšího kandidáta, kterému bude jeho hlas přenesen v případě neúspěchu preferovaného kandidáta. Přenos hlasů trvá až do obsazení všech kandidátních míst (Chytilík a spol., 2009).

Listinné volební systémy existují v mnoha podobách. Lze je rozlišit dle několika proměnných, jako je volební formule, podoba kandidátní listiny, velikost volebního obvodu atd. Primární dělení listinných volebních systému pak vychází především z rozlišení formy převodu hlasů. Zde existuje dělení na systém volební kvóty a volebního dělitele (Chytilík, Šedo, 2004).

- Volební kvóta určuje, kolik hlasů je potřeba získat k udělení jednoho mandátu.

- Volební dělitel je řada čísel, kterou jsou děleny hlasy získané při volbách. Mandáty jsou přiřazeny stranám s největším podílem (Chytilík a spol., 2009).

3.1.5 Smíšené volební systémy

Smíšené volební systémy představují systém, který obsahuje jak prvky většinového volebního systému, tak i poměrného volebního systému. Mohou existovat i varianty kombinované s jinými volebními systémy, jako jsou například semiproporční volební systémy.

Smíšené volební systémy se dělí na závislé kombinace volebních systémů, nezávislé kombinace volebních systémů a na supersmíšený systém.

Závislé kombinace představují systémy, kde jsou jednotlivé složky vzájemně ovlivněny při převodu hlasů na mandáty. Řadí se sem korekce a podmíněný systém.

- Korekce je systém, který je založen na nominálním typu s tím, že k odstranění vzniklých nerovností se používá poměrná složka.
- Podmíněný systém se vyznačuje jako klasický listinný poměrný systém. Jestliže jsou však splněny určité podmínky, získává daná kandidátka všechny mandáty ve volebním obvodu (Chytilík a spol., 2009).

U nezávislé kombinace je tomu naopak. Jedná se o systémy, jejichž složky se navzájem neovlivňují. Patří sem systém navrstvení, koexistence a fúzní systém.

- Navrstvení je systém, kdy má volič možnost přidělení dvou hlasů. Jeden pro volební stranu a jeden pro konkrétní kandidáty.
- Koexistence se vyznačuje kombinací nominálního a poměrného volebního systému pro určité části volebních obvodů.
- Fúzní systém je kombinací většinového a poměrného volebního systému, kdy je vítězi prvního kola přiděleno 50 % mandátů a zbytek je rozdělen v druhém kole podle obdrženého poměru hlasů (Chytilík a spol., 2009).

Supersmíšené volební systémy představují kombinaci dvou smíšených technik při volbě jednoho tělesa (Chytilík a spol., 2009).

3.2 Volební systém v České republice

Volební systém České republiky se váže k zákonu č. 1/1993 Sb., kde je ustanoveno, že Parlament České republiky je dvoukomorový. Poslanecká sněmovna nahradila Českou národní radu. Senát měl zpočátku jen prozatímní formu a to až do roku 1996, kdy byl oficiálně ustanoven. Obě komory mají odlišný volební systém a jinou délku funkčního období (Chytilík a spol., 2009).

V této kapitole budou popsány pouze volby do poslanecké sněmovny, do senátu a prezidentské volby. Ostatním volbám, odehrávajícím se na území České republiky, nebude věnována pozornost, protože nejsou předmětem zájmu této práce.

3.2.1 Volby do Poslanecké sněmovny

Poslanecká sněmovna má 200 členů a je volena na 4 roky. Volební systém vychází ze zákona č. 54/1990 Sb., kde se stanovil systém poměrného zastoupení, který byl přepočítáván Hagenbach-Bischoffovou metodou. Zákon č. 94/1992 Sb. zavedl klauzuli 5 % pro samostatně kandidující strany, 7 % pro dvoučlenné koalice, 9 % pro tříčlenné koalice a 11 % pro koalice více stran. Současně byla tímto zákonem snížena hranice přednostních hlasů pro udělení mandátu kandidátům na 15 % (Český statistický úřad, 2012).

Rokem 1995 přišla změna, ustanovená zákonem č. 247/1995 Sb. Přednostní přidělení mandátů pro jednotlivé kandidáty bylo určeno pro kandidáta, který získal nejméně 10 % přednostních hlasů.

V roce 2000 byl schválen zákon č. 204/2000 Sb., který byl v roce 2002 novelizován a přinesl zásadní změnu v metodě přepočítávání výsledků hlasování na mandáty. S ustanovením tohoto zákona se začala užívat d'Hondtova metoda přepočtu, která vychází z principu stanovení řady dělitelů (1, 2, 3, 4, 5, atd.). Výsledek dělení pak stanoví pořadí, podle něhož se obsazují jednotlivé mandáty. Dále zákon přinesl změnu ve zvýšení kvóra pro postup koalic stran do skrutinia. Současně také upravil podmínku pro přednostní přidělení mandátu pro daného kandidáta a to na získání 7 % přednostních hlasů. Tato podmínka byla dále upravena zákonem č. 480/2006 Sb. a stanovila podmínku na získání nejméně 5 % přednostních hlasů z celkového počtu hlasů pro danou kandidátní listinu (Český statistický úřad, 2012).

3.2.2 Volby do Senátu

Senát se skládá z 81 senátorů a délka volebního období je 6 let, s tím, že každé dva roky se obměňuje třetina senátorů. Systém voleb do senátu byl stanoven jako dvoukolový většinový systém s uzavřeným druhým kolem. K vítězství ve volbách je třeba získat nadpoloviční většinu hlasů. Pokud se tak nestane v prvním kole voleb (doposud se to v ČR nestalo), dojde k druhému kole hlasování o týden později, kde postupují pouze dva nejsilnější kandidáti z prvního kola. K vítězství musí kandidát opět získat nadpoloviční většinu. V případě nerozhodného hlasování rozhoduje los (Chytilík a spol., 2009).

3.2.3 Prezidentské volby

Prezidentské volby probíhají dle většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem hlasování s tím, že území České republiky představuje jeden volební obvod. Vítězem se stává kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů. Pokud nikdo nezíská nadpoloviční většinu hlasů v prvním kole, dojde ke konání druhého kola, a to o 14 dní později. Do druhého kola postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem obdržených hlasů. Výjimkou je případ, kdy po prvním kole jsou na druhém místě dva kandidáti se shodným počtem obdržených hlasů. V tomto případě postupují do druhého kole tři kandidáti. Ten, který obdržel nejvíce hlasů v prvním kole a dva, kteří mají shodný počet hlasů a jsou na místě druhém. Vítězem voleb a tedy prezidentem republiky se stává kandidát, který obdrží ve druhém kole voleb nejvyšší počet odevzdaných hlasů. Pokud nastane situace, kdy ve druhém kole skončí na prvním místě více kandidátů se shodným počtem odevzdaných hlasů, tak prezident republiky není zvolen a přikračuje se k novým volbám (Český statistický úřad, 2012).

3.3 Základní strany poslanecké sněmovny v období od roku 1996 do roku 2013

V období od roku 1996 do současnosti se v poslanecké sněmovně vystřídala řada stran, zejména těch menších a nově vzniklých. Za stálé členy poslanecké sněmovny lze považovat Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD), Komunistickou stranu Čech a Moravy (KSČM) a občanskou demokratickou stranu (ODS).

V této části budou jednotlivé strany, které v daném období získaly alespoň jeden mandát, krátce charakterizovány s tím, že bude zmíněna i jejich hlavní voličské zastoupení a jejich orientace. Tedy jestli se jedná o levicové strany, pravicové strany nebo strany středu.

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

Česká strana sociálně demokratická patří v České republice k nejstarším a od roku 1989 i k nejsilnějším stranám. Od polistopadového období má stále zastoupení v poslanecké sněmovně. Je to strana, která se se svou sociální politikou řadí k levicovému uskupení.

Hlavní voličská základna ČSSD je na střední a severní Moravě. Celkovou voličskou podporu získává strana podle průzkumu především z oblastí s vyšší nezaměstnaností, menší podnikatelskou aktivitou a v oblastech s nižším počtem středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných lidí (Pink a kol., 2012).

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Komunistická strana Čech a Moravy patří k vyloženě levicovým stranám. Program a myšlenkové zaměření vychází z marxistické teorie. Klade tedy důraz na socialismus, rovnoprávnost občanů, na kolektivní jednání a rozhodování a na prosazování bezpečnosti a míru (Komunistická strana Čech a Moravy, 2012).

Komunistická strana patří stejně jako ČSSD ke stálým členům poslanecké sněmovny, její zastoupení je však oproti ČSSD menší. V poslanecké sněmovně vystupuje zatím vždy jako opozice. Voličské zastoupení má strana především na jižní Moravě a na rozhraní Středočeského a Ústeckého kraje (Pink a kol., 2012).

Občanská demokratická strana (ODS)

Občanská demokratická strana je liberálně konzervativní stranou a řadí se k pravicovému uskupení (dle některých autorů k středo-pravicovému uskupení). Jejich program vychází především z prosazování svobodného trhu a svobody jednotlivce. Odmítají kolektivistické ideologie a „nepolitickou“ politiku. Důraz kladou na soukromé vlastnictví, nízké daňové zatížení, podporu podnikání, ochranu soukromí, snižování byrokracie, na nízkou zadluženost státu a zdravé veřejné finance (Občanská demokratická strana, 2014).

Občanská demokratická strana se řadí ke stabilním stranám a má své stálé zastoupení v poslanecké sněmovně od roku 1990. Největší voličskou podporu nachází především ve Středočeském kraji (Pink a kol., 2012).

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová se řadí k nejstarším politickým stranám. Jedná se spíše o stranu středu a klade důraz především na podporu

rodiny, venkova a křesťanství a jeho hodnot. Hlavní voličskou podporu nachází na Jihovýchodní Moravě (především Zlínsko) a ve východních Čechách (Pink a kol., 2012).

Strana zelených (SZ)

Strana zelených je novodobá strana, která poprvé vstupuje do poslanecké sněmovny ČR v roce 2006. Její hlavní prioritou je dosáhnout ekonomicky efektivního a sociálně citlivého státu. Důraz je kladen na životní prostředí, rodinu a občany. Její politická orientace ji řadí ke stranám středu. Od roku 2009 lze stranu charakterizovat jako spíše středo-levicovou (Strana zelených, 2014).

Voličská podpora Strany zelených je poměrně slabá a má zastoupení především v oblastech severních Čech a v okolí Olomouce (Pink a kol., 2012).

Občanská demokratická aliance (ODA)

Občanská demokratická aliance vystupovala jako liberálně konzervativní strana, tedy strana pravice. Její působnost ve volbách se datuje do roku 2000, kdy působila ve čtyřkoalici. Kladla důraz na osobní svobodu, svobodu trhu a sociální a mravní odpovědnost (Občanská demokratická aliance, 2001).

Její voličská základna se nacházela převážně v Praze a v oblastech severovýchodních Čech (Pink a kol., 2012).

Unie svobody (US)

Unie svobody se řadila k liberálním stranám. Měla poměrně krátkou historii. Strana vznikla roku 1998 a v roce 2001 se sloučila s Demokratickou unií (DEU). Po neúspěších ve volbách byla v roce 2010 zrušena. Patřila k pravicovému uskupení a dbala na osobní svobodu a volný trh. Voličská základna byla stejně jako u Občanské demokratické aliance především v Praze (Pink a kol., 2012).

Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československá (SPR-RSČ)

Republikánská strana patřila ke krajně pravicovým stranám a byla považována za populistickou, nacionalistickou a dle některých odborníků až za extrémistickou stranu. Do poslanecké sněmovny se dostala v roce 1996 a 1998. Své voliče strana nacházela především v severozápadních Čechách. Její činnost byla ukončena v roce 2013 (Pink a kol., 2012).

TOP 09

Top 09 s podporou starostů je nově vzniklé politické uskupení, kde působí mnoho představitelů, pocházejících původně z KDU-ČSL. Strana se řadí k liberálně konzervativním stranám stejně jako Občanská demokratická strana. Zaujímá tedy pravicový postoj ve vládě. Vznik se datuje k roku 2009. Strana vystupuje proti populismu a preferuje zdravé finance a snižování zadluženosti země. Podporuje podnikatelské prostředí, export a snaží se hájit zájmy spotřebitelů (TOP 09, 2014).

Své voliče si TOP 09 získala především ve Středočeském kraji a v severovýchodních Čechách. Hned při svých prvních volbách do poslanecké sněmovny strana zaznamenala neočekávaný úspěch a umístila se na třetím místě v počtu obsazených mandátů (Pink a kol., 2012).

Věci veřejné (VV)

Věci veřejné patří mezi nově vzniklé strany a do poslanecké sněmovny se dostaly v roce 2010. Strana vystupuje jako liberální a prosazuje přímou demokracii, její politická orientace je spíše středová. Věci veřejné kladou důraz na přímé volby a referenda. Podporují politiku rovných příležitostí a sociální odpovědnosti (Věci veřejné, 2014).

Voliči podporující stranu se nacházejí především na severu Moravy a na severu Čech (Pink a kol., 2012).

ANO

Politické hnutí ANO patří k nejmladším politickým uskupením. V roce 2013 se účastnilo poprvé voleb do poslanecké sněmovny. Tyto volby pro ně dopadly velkým úspěchem. Hnutí ANO klade důraz na boj s korupcí, na svobodu podnikání, na lepší podmínky pro seniory, mladé rodiny a sociálně slabé nebo dlouhodobě nemocné (ANO, bude líp, 2013).

Jak uvedl předseda hnutí ANO Andrej Babiš v rozhovoru pro parlamentní listy, jeho strana se momentálně nachází někde na pomezí stran středu a pravice s tím, že usiluje o to, aby v budoucnu bylo hnutí pravicově orientované (Parlamentní listy, 2013).

Hlavní podporu voličů má hnutí především ve Středočeském, Severočeském, Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Úsvit přímé demokracie

Úsvit přímé demokracie je další nově vzniklé politické uskupení, které se účastnilo prvních voleb do poslanecké sněmovny v roce 2013. Hnutí usiluje především o prosazení přímé demokracie. Snaží se o uzákonění referenda jako nejvyššího projevu vůle občanů, o přímou volbu poslanců, starostů a hejtmánů a o odvolatelnost politiků. Dále klade důraz na prosazení osobní a trestní zodpovědnosti politiků, na podporu podnikatelského prostředí a na hospodaření s vyrovnaným státním rozpočtem (Úsvit přímé demokracie, 2013).

Hnutí Úsvit přímé demokracie se řadí ke stranám středu a voličskou základnu má především v Moravskoslezském, Východomoravském, Olomouckém a Západočeském kraji.

3.4 Volby do Poslanecké sněmovny v ČR od roku 1996

V této části budou popsány jednotlivé volby do poslanecké sněmovny od roku 1996 až do současnosti. Tyto volby jsou pro tuto práci velice důležité a vychází z nich i analýza zpracovaná ve čtvrté kapitole. Současně bude věnována pozornost i vládám sestavených po volbách a jejich působení v České republice.

3.4.1 Volby v roce 1996

Před volbami v roce 1996 vládla středově pravicová koaliční vláda v čele s premiérem Václavem Klausem. Ten byl současně i předseda Občanské demokratické strany a dirigoval transformaci české ekonomiky. Jeho velký kritik a sok na politickém poli Miloš Zeman vystupoval od roku 1993 v čele České strany sociálně demokratické. Tato strana si právě díky charismatickému vystupování Miloše Zemana získávala stále více příznivců. Příčinou bylo také přesvědčení obyvatel České republiky, že se jedná o možnou (nekomunistickou) alternativu levicové vlády (Bureš a kolektiv, 2012).

V následující tabulce jsou znázorněny výsledky voleb do Poslanecké sněmovny (viz tab. 3.1). Vítězství připadlo Občanské demokratické straně, která získala nejvíce platných hlasů. Česká strana sociálně demokratická skončila na druhém místě, ale jen s malým rozdílem.

Tab. 3.1 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1996

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ODS	1 794 560	29,62%	68
ČSSD	1 602 250	26,44%	61
KSČM	626 136	10,33%	22
KDU-ČSL	489 349	8,08%	18
SPR-RSČ	485 072	8,01%	18
ODA	385 369	6,36%	13

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Vzhledem k volebním výsledkům se pozice pro tvorbu pravicové vlády výrazně oslabila. Koalice ODS, ODA a KDU-ČSL dosáhla pouze 99 mandátů. Proto došlo k povolebnímu vyjednávání, jehož výsledkem bylo ustanovení, že ČSSD souhlasila se jmenováním menšinové vlády pravicové koalice s tím, že posty předsedy a místopředsedy Poslanecké sněmovny připadly ČSSD(Bureš a kolektiv, 2012).

Poměrně důležitým faktem bylo, že menšinové strany v koalici, tedy ODA a KDU-ČSL získaly dohromady stejný počet křesel ve vládě jako vítězná ODS, což neodpovídalo výsledkům voleb a získaných mandátů. Pozice těchto stran tak byla výrazně nadhodnocena. Z toho pramenilo značné oslabení ODS v prosazování vládních nařízení. Vytvořená menšinová vláda po volbách v roce 1996 se potýkala s několika problémy. Jednalo se především o vnitřní neshody uvnitř koalice a současně i o zhoršující se ekonomickou situaci v ČR. Vládě neprosperla ani krize, která nastala v ODS, a která vedla k vnitrostranické „vzpouře“. Všechny tyto faktory nakonec vyústily v odstoupení vlády v roce 1997. Po odstoupení vlády Václava Klause figurovala v České republice dočasná vláda Josefa Tošovského. Ta byla v čele vlády do následujících voleb konaných 19. a 20. 6. 1998(Bureš a kolektiv, 2012).

3.4.2 Volby v roce 1998

Volby v roce 1998 byly předčasné a po předchozích neshodách v pravicové koalici je vyhrála Česká strana sociálně demokratická v čele s Milošem Zemanem. V následující tabulce jsou výsledky voleb přehledně znázorněny (viz tab. 3.2). Podle těchto výsledků je zřejmé, že dle teoretického hlediska se o sestavení vlády mohla pokusit i pravicová vláda. Jisté pokusy sestavit koalici ODS, KDU-ČSL a US ztroskotaly díky neschopnosti menšinových stran přijmout podmínky ODS. Na řadu tak přišla snaha o sestavení vlády v čele s ČSSD. Ta se

nemohla pokoušet sestavovat vládu s komunisty² a tak se snažila prosadit koalici ČSSD, KDU-ČSL a US. Avšak i přes dlouhá jednání veškeré pokusy ztroskotaly. Problémem byla především Unie svobody, která nakonec nepřikývla žádným nabídkám ČSSD. Klíčovou roli sehrála hlavně velká ideologická vzdálenost obou stran. Jelikož pokusy o sestavení většinové vlády neměly žádný úspěch, vítězná strana voleb ČSSD vytvořila spolu s ODS smluvní dohodu o tolerování menšinové vlády. Dohoda se jmenovala: Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice. Je také známá pod názvem opoziční smlouva. Důležitým jevem smlouvy byla její časová neomezenost, což vedlo k názoru, že měla mít dlouho trvající charakter. Strany si v dohodě ustanovily své pravomoci a závazky, které měly napomoci stabilizovat politické prostředí. Jako klíčové body lze označit závazek nevyvolat hlasování o nedůvěře vládě nebo se takového hlasování neúčastnit a nemožnost tvořit koalice nebo dohodu s třetí stranou. Smlouva byla platná až do roku 2002, kdy ji vypověděl nový předseda ČSSD Vladimír Špidla (Bureš a kolektiv, 2012).

Tab. 3.2 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1998

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ČSSD	1 928 660	32,31%	74
ODS	1 656 011	27,74%	63
KSČM	658 550	11,03%	24
KDU-ČSL	537 013	9,00%	20
US	513 596	8,60%	19

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Vláda pro období 1998 až 2002 připadla ČSSD. Ta se svým menšinovým kabinetem musela spoléhat při prosazování zákonů na podporu ostatních politických stran. Občanští demokraté se s ČSSD dohodli ještě na vytvoření dodatků k opoziční smlouvě, což vládě napomohlo k dalšímu prosazování svých záměrů. Závěrem lze dodat, že vláda jako taková pak byla po dané období hodnocena poměrně kladně (Bureš a kolektiv, 2012).

3.4.3 Volby v roce 2002

Volby v roce 2002 vyhrála ČSSD (viz tab. 3.3) v čele s premiérem Vladimírem Špidlou. Jako jeden z klíčových faktorů vítězství ČSSD bylo podle Jana Bureše a kol. (2012) distancování se od opoziční smlouvy a následně její vypovězení. Občanští demokraté ji

² Díky tzv. Bohumínskému usnesení byla veškerá spolupráce s komunisty vyloučena. Toto usnesení, přijaté na zasedání ČSSD v roce 1995, deklaruje zákaz spolupráce ČSSD s extrémistickými politickými stranami.

naopak obhajovali. V očích veřejnosti nebyla opoziční smlouva hodnocena moc kladně, a to mohlo vést k poklesu preferencí ODS, a k nárůstu hlasů u ČSSD. U voleb v roce 2002 se projevil i velký nezájem veřejnosti. K volebním urnám došlo a hlasovalo jen 58 % voličů. To je další faktor, který mohl vést k daným výsledkům (Bureš a kolektiv, 2012).

Tab. 3.3 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2002

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ČSSD	1 440 279	30,20%	70
ODS	1 166 975	24,47%	58
KSČM	882 653	18,51%	41
Koalice KDU-ČSL, US-DEU	680 671	14,27%	31

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Po volbách v roce 2002 se nabízela jediná možnost na sestavení koalice vlády. Jelikož koalice ODS s KDU-ČSL a US-DEU by neměla dostatečný počet mandátů a koalice ČSSD s komunisty nemohla vzniknout díky tzv. bohumínského usnesení, které bylo přijato v roce 1995 na zasedání ČSSD a které odmítá jakoukoliv politickou spolupráci s extrémistickými stranami, vznikla koalice ČSSD s KDU-ČSL a US-DEU. Samozřejmě bylo teoreticky možné sestavit vládní koalici ČSSD s ODS, ale tato možnost byla vždy zamítnuta díky velké ideologické vzdálenosti obou stran. Navíc po vypovězení opoziční smlouvy byla jakákoliv spolupráce mezi těmito stranami vyloučena. Nová vládní koalice vznikla bez dlouhého otálení s tím, že nejsilnější pozici zastávala ČSSD a premiérem byl jmenován Vladimír Špidla. Tato koalice měla k dispozici pouze 101 hlasů, což znamenalo, že se jednalo o velice křehkou koalici, která se mohla snadno dostat do problémů (Bureš a kolektiv, 2012).

Vláda Vladimíra Špidly neměla dlouhé trvání. Už po několika měsících, po volbách do Evropského parlamentu, které pro ČSSD skončily debaklem, se dočkala svého pádu a Špidla odstoupil z funkce premiéra vlády i předsedy strany. Sestavováním nové vlády připadlo Stanislavu Grossovi. Ten po jednáních s KDU-ČSL a US-DEU navrhl novou vládu se stejnou koalicí jako Vladimír Špidla. Koalice disponovala opět danými 101 mandáty a v roce 2004 získala, při hlasování o důvěře, podporu Poslanecké sněmovny. Ani nově zvolený premiér Stanislav Gross nevydržel ve své funkci až do řádného termínu příštích voleb. Díky jeho majetkovým aférám a současně díky krachu ČSSD v senátních volbách a po dalších dramatických událostech ve vládě premiér odstoupil ze své funkce. Další vládu sestavil Jiří Paroubek, v té době místopředseda ČSSD a to ve stejném složení jako předchozí dvě vlády,

tedy koalice ČSSD s KDU-ČSL a US-DEU. Vláda získala podporu při hlasování o důvěře v květnu 2005 a vydržela do konce volebního období, tedy do léta 2006. Kabinet Jiřího Paroubka byl kritizován především za spolupráci ČSSD s komunisty, která se projevila při několika hlasováních (Bureš a kolektiv, 2012).

3.4.4 Volby v roce 2006

Volby v roce 2006 vyhráli občanští demokraté, které vedl jako předseda strany Mirek Topolánek. Podle tabulky níže lze vidět, že ČSSD byla s malou ztrátou za nimi (viz tab. 3.4). Ostatní strany měly podstatně menší podíl hlasů. V tomto roce se do Poslanecké sněmovny poprvé probojovala Strana zelených, pro kterou to byl velký úspěch.

Tab. 3.4 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2006

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ODS	1 892 475	35,38%	81
ČSSD	1 728 827	32,32%	74
KSČM	685 328	12,81%	26
KDU-ČSL	386 706	7,22%	13
SZ	336 487	6,29%	6

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Povolební jednání bylo velice problematické a ustanovení nové vlády trvalo několik měsíců. Hlavní překážkou k sestavení vlády byly volební výsledky, kdy teoretická pravicová (ODS, KDU-ČSL a SZ) i levicová vláda (ČSSD, KSČM) měla shodně 100 mandátů. Vznikla tak patová situace. Tuto situaci se snažil řešit Mirek Topolánek a sestavil menšinovou vládu, která byla jmenována do své funkce prezidentem České republiky Václavem Klausem. Avšak při hlasování o důvěře vládě menšinový kabinet Mirka Topolánka nezískal podporu Poslanecké sněmovny. Další pokus a sestavení vlády přišel o několik měsíců později. Jednalo se opět o koalici ODS, KDU-ČSL a SZ. Tato koalice disponovala pouze sty mandáty, což bylo při hlasování o důvěře vládě klíčové. K prosazení a jmenování této vlády do funkce napomohla skutečnost, že dva poslanci z řad ČSSD se rozhodli tolerovat navrženou koalici a nezúčastnili se hlasování. Oba byli následně za své protistranické chování vyloučeni z řad ČSSD (Bureš a kolektiv, 2012).

Nová vláda pod vedením Mirka Topolánka měla několik potíží. Především šlo o její slabou situaci při hlasování, protože disponovala pouze již zmíněnými 100 hlasy. Dalším

problémem byly vnitrostranické neshody, které vznikaly ve Straně zelených i v Občanské demokratické straně. V roce 2009 byla nakonec vládě vyslovena nedůvěra. Nová vláda vznikla, díky dohodě ODS, ČSSD a Strany zelených, z nestranických odborníků v čele s premiérem Janem Fisherem. Funkční období této vlády mělo skončit předčasnými volbami v září 2009, ale trvalo až do řádných voleb v květnu 2010 (Bureš a kolektiv, 2012).

3.4.5 Volby v roce 2010

Volby v roce 2010 byly významné svou vyrovnaností, jak lze vidět v tabulce níže (viz tab. 3.5). Rozdíl mezi první a poslední stranou nebyl ještě nikdy v historii samostatné České republiky tak malý. Další zajímavostí voleb bylo, že se do Poslanecké sněmovny dostaly dvě nově vzniklé strany hned při svých prvních volbách. Poprvé se od voleb v roce 1992 do Poslanecké sněmovny nedostala KDU-ČSL (Bureš a kolektiv, 2012).

Tab. 3.5 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ČSSD	1 155 267	22,08%	56
ODS	1 057 792	20,22%	53
TOP 09	873 833	16,70%	41
KSČM	589 765	11,27%	26
VV	569 127	10,88%	24

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Vytvoření vlády po volbách se obešlo bez větších obtíží a ta vznikla z koalice ODS, VV a TOP 09. Poprvé od roku 1990 se tak vlády nezúčastnila vítězná strana voleb. Sestavená koalice byla velice vyrovnaná s ohledem na politické strany. Žádná neměla výsadní postavení. Premiérem se stal předseda ODS Petr Nečas (Bureš a kolektiv, 2012).

Nečasova vláda byla kritizována především za restriktivní fiskální politiku. Snaha o snížení státního dluhu tak vedla dle názoru několika ekonomů (V. Klaus a další) k prohloubení ekonomické krize a k značnému zbrždění růstu reálného produktu. Toho se chytla i ČSSD a kritizovala vládní koalici po celou dobu vlády. Situace se dále vyostřovala a v roce 2012 se dokonce uskutečnila velká demonstrace odborů proti stávající vládě.

Pád Petra Nečase a samotné vládní koalice způsobila kauza okolo Jany Nagyové, která pracovala jako vrchní ředitelka Sekce kabinetu předsedy vlády. Ta byla obviněna ze zneužití pravomoci úřední osoby a korupce. Všechny tyto okolnosti vedly k požadavku ČSSD

na odstoupení Petra Nečase z postu premiéra. To se nakonec i stalo, premiér podal v květnu 2013 demisi.

Sestavením nové vlády byl prezidentem České republiky Milošem Zemanem pověřen nestraní Jiří Rusnok. Jeho vládní kabinet nezískal důvěru Poslanecké sněmovny, přesto jej prezident pověřil vedením vlády (jako vlády v demisi) až do předčasných voleb, které se konaly v říjnu 2013.

3.4.6 Volby v roce 2013

Volby v roce 2013 byly volbami předčasnými a vyhrála je ČSSD v čele s Bohuslavem Sobotkou. Občanští demokraté zaznamenali svůj dosud největší propad od roku 1990. Skončili až na pátém místě a získali pouhých 16 mandátů v Poslanecké sněmovně. Příčinou byla především kauza okolo Petra Nečase a taky nepopulární politika v období vlády 2010 až 2013. Velký úspěch naopak zaznamenala strana ANO pod vedením Andreje Babiše. Ten díky svým výročkám správném hospodaření státu a přirovnáváním státu k firmě získal podporu mnoha voličů. Do Poslanecké sněmovny se po 3 letech vrátila strana KDU-ČSL. Úspěch zaznamenala i další nová strana Úsvit přímé demokracie Tomio Okamury. Výsledky voleb jsou souhrnně zaznamenány v následující tabulce (viz tab. 3.6).

Tab. 3.6 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013

Volební strana	Platné hlasy		Mandáty
	celkem	v procentech	
ČSSD	1 016 829	20,45%	50
ANO	927 240	18,65%	47
KSČM	741 044	14,91%	33
TOP 09	596 357	11,99%	26
ODS	384 174	7,72%	16
Úsvit přímé demokracie	342 339	6,88%	14
KDU-ČSL	336 970	6,78%	14

Zdroj – Volby (2014) – vlastní zpracování

Sestavování vlády připadlo ČSSD, která potřebovala podporu ANO. Strana ANO se už předběžně domluvila s lidovci, že do vlády půjdou buď společně, nebo ani jeden z nich. To vedlo k vytvoření koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL. V této koalici má nejsilnější postavení ČSSD s tím, že hnutí ANO jen nepatrně zaostává. Vládu lze momentálně označit za středo-levicovou. Největší výzvě čelí hnutí ANO, do něhož voliči vložili velká očekávání. Důležitou je i otázka, jestli je vládní koalice schopna v takové podobě vydržet až do konce svého

zvoleného období. Tím se myslí především, jestli ČSSD a hnutí ANO s podporou lidovců najdou společné řeč po celou dobu vládnutí.

4. Analýza politického a hospodářského cyklu v ČR

Jak již bylo uvedeno, základem pro modelování politicko-ekonomického cyklu je rozlišení politických stran a voličů. Toto rozlišení vedlo k vytvoření čtyř základních modelů politicko-ekonomických cyklů. Každý jednotlivý model byl podrobně popsán v úvodní části, z tohoto důvodu budou nyní jen lehce přiblíženy.

Do modelů s oportunistickými stranami řadíme Nordhausův model a racionální oportunistický model. Nordhausův model vychází z předpokladu existence neracionálních voličů. Jeho podstatou je, že vláda před volbami provádí expanzivní hospodářskou politiku, což vede k nižší nezaměstnanosti a vyšší inflaci. Racionální oportunistický model naopak předpokládá, že voliči jsou racionální a vláda tudíž není schopná ovlivnit reálné veličiny, proto dochází jen k ovlivňování inflace.

Mezi modely, které se zaměřují na ideologické strany, patří Hibbsův ideologický model a racionální ideologický model. Rozdíl mezi oběma modely je v předpokladu racionálních a neracionálních voličů, stejně jako u oportunistických modelů. U Hibbsova ideologického modelu se počítá s neracionálními voliči. Míra nezaměstnanosti a výše inflace se odvíjí dle politické orientace vlády. Racionální ideologický model předpokládá racionální voliče, což vede k tomu, že vláda je schopná ovlivňovat reálné veličiny omezeně a jen krátkodobě. Dochází tak pouze ke změnám velikosti inflace, a to podle orientace vlády.

Pro ověření platnosti uvedených politicko-ekonomických modelů v prostředí České republiky lze využít více způsobů. V této diplomové práci se vycházelo z práce Alberto Alesina a Nouriel Roubiniho, kteří zkoumali platnost teoretických modelů na panelových datech zemí OECD. Navíc bude práce rozšířena o postup, který aplikovali A. Galeotti a G. Salford. Jejich práce taktéž zkoumala politicko-ekonomický cyklus na panelových datech zemí OECD, s tím rozdílem, že testovali pouze přítomnost oportunistických modelů.

4.1 Model Alesina a Roubiniho

V předchozí kapitole bylo zmíněno, že práce Alesina a Roubiniho zkoumala platnost modelů na panelových datech zemí OECD. Princip spočíval v testování vlivu termínu voleb a změny vlády na reálný výstup, míru nezaměstnanosti a míru inflace.

Testování různých teorií bylo provedeno pomocí regresního modelu, kde je závislá proměnná vyjádřena v autoregresní formě, jedná se tedy o model typu AR. Model je zapsán v následujícím tvaru (viz rovnice 4.1):

$$y_t = \alpha_0 + \alpha_1 y_{t-1} + \alpha_2 y_{t-2} \dots \alpha_n y_{t-n} + \alpha_{n+1} PDUM_t + \varepsilon_t. \quad (4.1)$$

Proměnná y_t je závislou proměnnou a v této práci bude reprezentovat výstup, míru nezaměstnanosti a míru inflace v České republice. PDUM je politická dummy proměnná, která zachycuje důsledky různých teorií a ε_t je náhodná složka.

Pro malé otevřené ekonomiky, jako je Česká republika, je doporučeno zachytit vliv světové ekonomiky na domácí prostředí. Toto doporučení vyplívá jednak z vysoké závislosti malých otevřených ekonomik na ostatních ekonomikách a jednak z propojenosti a vzájemné závislosti mezinárodního obchodu a finančních trhů. Efekt světové ekonomiky lze do modelu zahrnout dvěma způsoby. Prvním z nich je přidání nezávislé proměnné do modelu. Tato proměnná reprezentuje průměr světových ekonomik. Druhý způsob je předefinování závislé proměnné jako rozdílu mezi aktuální hodnotou proměnné a hodnotou proměnné, které reprezentuje světový průměr.

V této práci bude využit první způsob. Proměnná reprezentující světovou ekonomiku bude průměrná hodnota zemí EU15. Není pochyb o tom, že právě země EU15 mají velký vliv na ekonomiku České republiky.

4.1.1 Data

Ještě předtím, než přejdeme k samotnému představení dat, musíme upozornit na to, že v prostředí České republiky se vyskytuje několik problémů s daty, které ztěžují jakékoliv testování. Jedná se především o problém krátkých časových řád. Jelikož Česká republika prošla složitým procesem transformace ekonomiky během 90. let 20. století, tak není možné sledovat data z dřívější doby, před rokem 1994. S transformací souvisí i velké strukturální změny, ke kterým došlo v České republice, a které se projevují i na datech. Dalším problémem jsou data, která reprezentují politické dummy proměnné. Díky krátké historii samostatné České republiky je k dispozici malý počet voleb, což je základem umělých politických proměnných, takže se zde objevuje opět problém krátkých časových řád. Navíc byly jednotlivé volby a následné volební období velice problematické, což také ztěžuje testování přítomnosti politicko-ekonomického cyklu.

Data, která budou vstupovat do modelu lze rozdělit na makroekonomické a politické. Makroekonomická data jsou reálný výstup, míra inflace a míra nezaměstnanosti. Politické data budou reprezentovány podle různých teorií politicko-ekonomických cyklů. Rozdělíme je na politická data racionálně ideologického modelu, politická data Hibbsova ideologického modelu a politická data oportunistických modelů.

Veškeré časové řady jednotlivých proměnných jsou vyjádřeny čtvrtletními daty. Sledované období je od 1. kvartálu roku 1995 až do 4. kvartálu roku 2013. Jedná se tedy o 76 pozorování. Výjimkou je časová řada představující reálný výstup, která sleduje data od 1. kvartálu roku 1997 až do 4. kvartálu roku 2013.

Reálný výstup

Za reálný výstup se považuje růst reálného HDP. Do regresních modelů budou vstupovat dvě časové řady reálného výstupu. Jedna jako závislá proměnná, která je reprezentována růstem reálného HDP v České republice (Y_{cr}). Druhá proměnná bude odrážet vliv světové ekonomiky na Českou republiku a bude reprezentována růstem reálného HDP zemí EU 15 (Y_{eu}). Obě časové řady jsou vyjádřeny kvartálně ve změnách oproti předchozímu roku. Matematicky to lze zapsat takto:

$$y = \left[\frac{x_t - x_{t-4}}{x_{t-4}} \cdot 100 \right] \%, \quad (4.2)$$

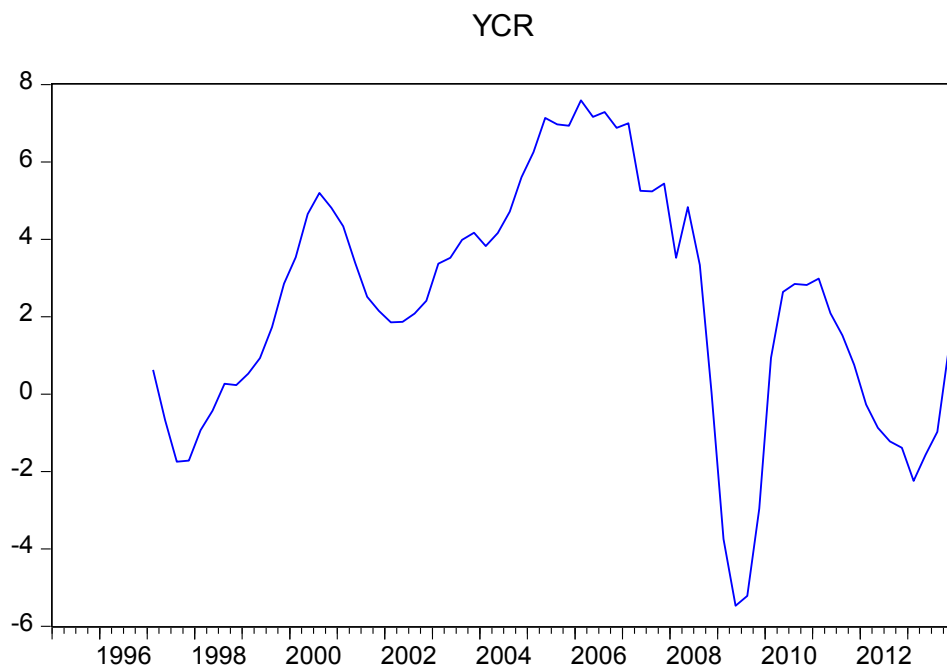
kde y je růst reálného HDP a x_t je hodnota reálného HDP v kvartálu t .

Jak bylo uvedeno, tak časová řada reprezentující reálný výstup je kratší než ostatní. Konkrétně se jedná o časovou řadu růstu reálného HDP České republiky. Důvodem kratší časové řady je nedostupnost dat. Zdrojem dat růstu reálného HDP pro Českou republiku i EU 15 byly statistiky OECD.

Na grafu 4.1 lze spatřit vývoj růstu reálného HDP České republiky. Vidíme, že v počátku sledovaného období česká ekonomika klesala, což bylo zapříčiněno především nesouladem mezi fiskální a monetární politikou na přelomu roku 1997. Poté následovalo období růstu, které vyvrcholilo v roce 2006. Počátkem roku 2007 se začaly objevovat první známky celosvětové hospodářské krize, ta se v České republice naplno projevila v roce 2008 a 2009. Recesi poté vystřídal mírný růst. Avšak hned následně v roce 2011 začíná česká ekonomika opět klesat. Na tom měla možný podíl i restriktivní fiskální politika. Nicméně

v roce 2013 přichází dlouho očekávané známky oživení a ekonomika roste až do konce sledovaného období tedy, do konce roku 2013.

Graf 4.1 – Meziroční změny růstu reálného HDP v České republice (Ycr)

Zdroj: OECD (2014), vlastní zpracování (Eviews)

Jak již bylo řečeno, součástí regresní rovnice bude i nezávislá proměnná, která má představovat vliv světové ekonomiky na tu tuzemskou. Jedná se o růst reálného HDP zemí EU 15. Graf vývoje této proměnné je součástí příloh (viz příloha č. 1). Jestliže se prokáže, že daná proměnná (Y_{eu}) není pro daný model statisticky významná, tak bude z modelu vyloučena.

Míra nezaměstnanosti

Další závislou proměnnou, na kterou se bude zkoumat vliv termínu voleb a orientace vlády je míra nezaměstnanosti. Lze ji vypočítat jako podíl počtu nezaměstnaných k počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (viz vzorec 4.3).

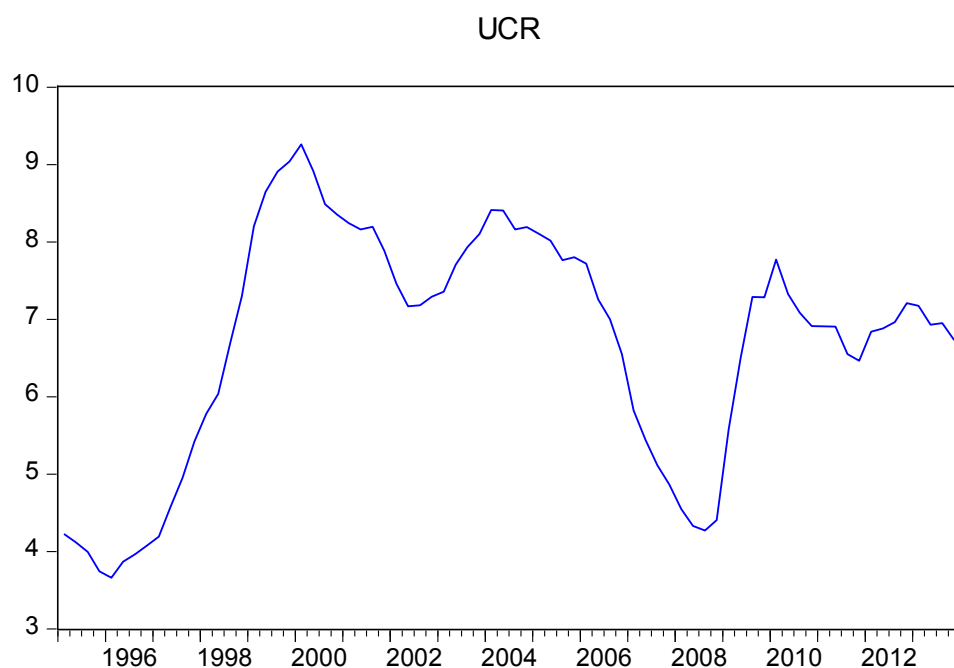
$$u = \left[\frac{\text{počet nezaměstnaných}}{\text{počet nezaměstnaných} + \text{počet zaměstnaných}} \right] \% \quad (4.3)$$

Součástí použitých modelů bude míra nezaměstnanosti ČR (ucr) a průměrná míra nezaměstnanosti zemí EU 15 (ueu). Ta představuje vliv světové nezaměstnanosti na Českou republiku. Podmínkou pro zahrnutí této nezávislé proměnné do modelu je její statistická

významnost. Obě proměnné jak míra nezaměstnanosti ČR, tak míra nezaměstnanosti EU 15, sledují období od 1. kvartálu roku 1995 až do 4 kvartálu roku 2013. Zdrojem dat pro míru nezaměstnanosti ČR je Český statistický úřad a pro průměrnou míru nezaměstnanosti zemí EU 15 to jsou statistiky OECD. Obě časové řady byly k dispozici sezóně očištěné, tudíž nebylo zapotřebí provádět dekompozici časových řad.

Na grafu 4.2 lze vypořadovat vývoj míry nezaměstnanosti České republiky. Zpočátku sledovaného období je nezaměstnanost poměrně nízká, což je zapříčiněno především transformací české ekonomiky a odeznívající přezaměstnaností socialistického režimu. Následně prudce roste a po několik kvartálu udržuje úroveň kolem 8 %. Poté přichází prudký pokles zapříčiněn velkým růstem ekonomiky před světovou krizí. Jakmile krize dorazila do ČR, tak se míra nezaměstnanosti začala postupně a se zpožděním opět zvyšovat.

Graf 4.2 – Míra nezaměstnanosti v České republice (ucr)

Zdroj: Český statistický úřad (2014), vlastní zpracování (Eviews)

Vývoj míry nezaměstnanosti zemí EU 15 je graficky zobrazen v přílohách (viz příloha č. 2).

Míra inflace

K výpočtu inflace se využívají cenové indexy. Nejčastěji se počítá s indexem spotřebitelských cen, který je i nejhojněji uváděn ve statistikách (Holman, 2012). Tento index

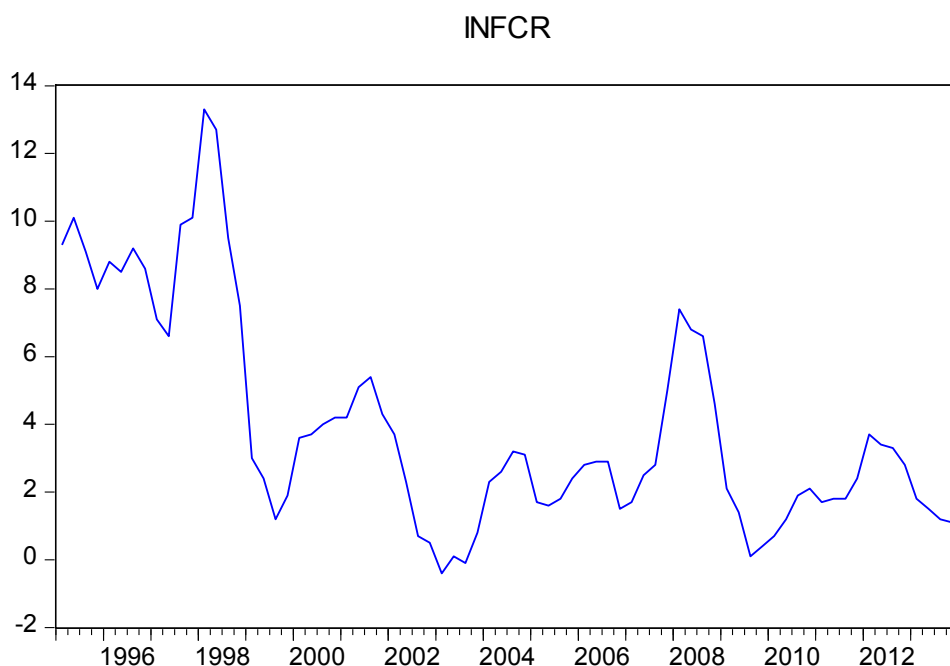
byl použit k výpočtu inflace i v této práci. Inflace byla počítána jako meziroční změny indexu spotřebitelských cen (viz vzorec 4.4).

$$INF = \left[\frac{CPI_t - CPI_{t-4}}{CPI_{t-4}} \cdot 100 \right] \% \quad (4.4)$$

Jako v předchozích případech, tak i v tomto bude do modelu zahrnuta proměnná představující vliv okolního světa na českou ekonomiku. Bude se jednat i průměrnou meziroční míru inflace zemí EU 15 (INFeu). Závislou proměnou v modelu bude meziroční míra inflace ČR (INFcr). Data pro obě časové řady byly získány ze statistik OECD a zahrnují období od 1. kvartálu roku 1995 až do 4. kvartálu roku 2013.

Na grafu 4.3 je zobrazen vývoj meziroční inflace pro Českou republiku. Ten byl zpočátku ovlivněn transformací ekonomiky, stejně jako v případě reálného výstupu a nezaměstnanosti. Velký skok přišel se změnou měnověpolitického režimu České národní banky. Ta se od roku 1998 zaměřila na cílování inflace, což přispělo ke snížení do té doby poměrně vysoké hladiny inflace, jak je vidět na grafu v období roku 1998. Od té chvíle se výše inflace držela na nižší úrovni a její volatilita nebyla tolik výrazná. K velkému skoku došlo jen v období před krizí, kdy díky přehřívání ekonomiky stoupala cenová hladina. Po propuknutí krize se však zase snížila.

Graf 4.3 – Meziroční změny míry inflace v České republice

Zdroj: OECD (2014), vlastní zpracování (Eviews)

Meziroční míra inflace zemí EU 15 je zobrazena na grafu, jenž je součástí příloh (viz příloha č. 3). Tato proměnná bude do modelu zahrnuta, pouze pokud zvýší vypovídací schopnost modelu, tedy pokud bude statisticky významná.

Umělé proměnné - politická data

Politické proměnné rozlišujeme podle jednotlivých politicko-ekonomických modelů. Primární je termín voleb a u ideologických modelů i orientace vlády. Délka časových řad politických proměnných je 76 kvartálů (pozorování).

Politická proměnná představující teorii racionálního ideologického modelu je proměnná RIM. Využije se do modelů s reálným výstupem a mírou nezaměstnanosti. RIM nabývá hodnot +1 v N kvartálech za vlády pravice a hodnot -1 v N kvartálech za vlády levice. V ostatních případech má hodnotu 0. Kvartál N začíná termínem voleb a jeho délka je 4, 6 nebo 8 kvartálů. Tato délka odpovídá mzdovým kontraktům, takže je možné vysledovat určité změny v ekonomice. O tom jaká konkrétní délka bude vybrána do modelu, rozhodne největší významnost proměnné (RIM4, RIM6 nebo RIM8).

Důležitým poznatkem je, že proměnná RIM má hodnotu různou od nuly pouze při změně orientace vlády (z pravice na levice či naopak). Pokud tedy nedojde při volbách ke změně vlády a u moci zůstane stejná vláda jako před volbami, tak jsou hodnoty rovny 0.

Druhá politická proměnná nese značení RADM. Ta představuje teorii Hibbova ideologického modelu. Využije se do modelu s reálným výstupem, mírou nezaměstnanosti i mírou inflace. Navíc proměnná RADM slouží pro testování vlivu termínu voleb a orientace vlády na míru inflace i u racionálního ideologického modelu. To znamená, že proměnná RADM testuje vliv na míru inflace pro oba ideologické modely.

Dle teorie by hodnota politické proměnné RADM měla zaznamenat trvalé změny míry inflace v závislosti na změně orientace vlády. Hodnoty, kterých proměnná RADM nabývá, jsou +1 pokud je u moci vláda pravicově orientovaná a -1 pokud je u moci vláda levicově orientovaná.

Doposud byly uvedeny jen politické proměnné, které jsou součástí ideologických modelů. Proto se pozornost nyní zaměří na oportunistické modely.

Nordhausův oportunistický model může být testován na míře nezaměstnanosti a reálného výstupu pomocí politické proměnné NRDN. Ta nabývá hodnoty 1 v N-1 kvartálech

před volbami a současně v období voleb, ve všech ostatních kvartálech je její hodnota 0. Pro N platí hodnota 4,6 nebo 8 kvartálů, stejně jako u proměnné RIM. To jaká hodnota N bude nejvhodnější pro konečný model, rozhodne statistická významnost jednotlivých proměnných (NRDN4, NRDN6, NRDN8).

Racionální oportunistický model lze testovat na míře inflace pomocí proměnné ELE. U tohoto modelu se očekává racionalita voličů, a proto Alesina a Roubini předpokládají, že manipulace s fiskální či monetární politikou před volbami povede k okamžitému růstu inflace po volbách. Proměnná ELE nabývá hodnot 1 ve 4 kvartálech po volbách a v kvartálu voleb, v ostatních případech nabývá hodnotu 0.

Ještě před přechodem do další části je zapotřebí poznamenat termíny voleb. Přesné termíny voleb i se změnou orientace vlády jsou viditelné v následující tabulce (viz tab. 4.1). Jedná se o volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Tab. 4.1 – Termín voleb a orientace vlády před volbou a po volbách

Datum voleb	Kvartál	Orientace vlády před volbami/po volbách
31.5. - 1.6.1996	II. Kvartál	pravice/pravice
19.6. - 20.6.1998	II. Kvartál	pravice/levice
14.6. - 15.6.2002	II. Kvartál	levice/levice
2.6. - 3.6.2006	II. Kvartál	levice/pravice
28.5. - 29.5.2010	II. Kvartál	pravice/pravice
25.10. - 26.10.2013	IV. Kvartál	pravice/levice

Zdroj: Český statistický úřad (2014), vlastní zpracování

Jak bylo uvedeno dříve, tak jednotlivé volby byly poměrně problematické a docházelo i k předčasným volbám. I když byly předčasné volby oznámeny s dostatečným předstihem, tak lze poznamenat, že se může jednat o porušení jednoho z předpokladu testování modelů politicko-ekonomických cyklů. Jedná se o předpoklad, že termín voleb je pevně dán. Nicméně pokud by do modelu nebyly započítané problematické a předčasné volby, tak by již tak krátké časové řady byly ještě zkráceny a vypovídací schopnost testovaných modelů by se snížila.

4.1.2 Definice hypotéz

Definice hypotéz vychází z očekávaného chování umělých politických proměnných. V následující tabulce (viz tab. 4.2) jsou zaznamenány očekávané hypotézy chování regresních koeficientů. Pro potvrzení platnosti některého z teoretických modelů politicko-ekonomického cyklu by měly platit všechny hypotézy uvedené ve sloupci pro daný model.

Tab. 4.2 – Očekávané hypotézy chování regresních koeficientů umělých proměnných

	Racionální ideologický model		Hibbsův ideologický model	Nordhausův oportunistický model		Racionální oportunistický model
	RIM	RADM	RADM	NRDN	ELE	ELE
Y_{cr}	-		-	+		
u_{cr}	+		+	-		
inf_{cr}		-	-		+	+

Zdroj: Alesina, Roubini (1990) - vlastní zpracování

4.1.3 Odhad jednotlivých modelů

K odhadu jednotlivých modelů bude využita metoda nejmenších čtverců. Při modelování touto metodou se doporučuje, aby jednotlivé časové řady byly stacionární. Pro stacionární časovou řadu platí, že charakteristiky náhodných složek jsou neměnné v čase (Arlt, Arltová 2009).

K ověření stacionarity byl využit ADF test, díky kterému lze konstatovat, že veškeré časové řady, až na míru inflace ČR (INF_{cr}), jsou stacionární alespoň na 10 % hladině významnosti. Míra inflace ČR musela být transformována pomocí metody první difference. Po této transformaci již byla stacionární. Jednotlivé ADF testy jsou součástí příloh (viz příloha č 4 až příloha č. 9).

Aby bylo možné využít odhad metodou nejmenších čtverců, je zapotřebí splnit určité předpoklady. Ty lze sepsat následovně:

- střední hodnota náhodné složky je nulová,
- reziduální složky jsou sériově navzájem nekorelované,
- rozptyl náhodné složky je konstantní a konečný,
- vysvětlující proměnné nejsou kolineární,
- model je správně specifikován,
- reziduální složka má náhodné rozdělení. (Hančlová, 2012)

Odhad racionálního ideologického modelu

Výsledky odhadu regresního modelu se zahrnutím politické proměnné RIM zobrazuje tabulka 4.3 (testování vlivu termínu voleb a změny orientace vlády na reálný výstup) a tabulka 4.4 (testování vlivu termínu voleb a změny orientace vlády na míru nezaměstnanosti). Umělá proměnná RIM je zpožděná o jedno období, jak doporučuje ve své práci Alesina

a Roubini. Nová vláda totiž není schopna účinně ovlivňovat ekonomiku ihned po volbách. Důsledky změn se dostaví až s určitým zpožděním.

Nejpříznivějších výsledků bylo dosaženo v regresním modelu s umělou proměnou RIM6 (viz tab. 4.3). I přesto tato proměnná nebyla významná ani na 10 % hladině významnosti. Navíc hodnota regresního koeficientu má opačné znaménko než jaké se původně předpokládalo, což znamená, že odhadnutá závislost není v souladu s danou hypotézou. Ke stejným závěrům jsme došli i při modelování regrese s proměnou RIM4 a RIM8 avšak jejich významnost byla menší než u RIM6. Výsledky tedy naznačují, že v prostředí České republiky se za vlády levice snižoval růst reálného HDP a za vlády pravice se naopak zvyšoval. Jelikož však proměnná RIM6 vyšla statisticky nevýznamná, tak není možné tyto závěry potvrdit.

Tab. 4.3 – Odhad racionálně ideologického modelu se závislou proměnnou Y_{cr} (reálný výstup ČR)

Dependent Variable: YCR

Method: Least Squares

Date: 04/14/14 Time: 20:03

Sample (adjusted): 1997Q3 2013Q4

Included observations: 66 after adjustments

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
YCR(-1)	1.288793	0.152345	8.459706	0.0000
YCR(-2)	-0.495513	0.154151	-3.214461	0.0021
RIM6(-1)	0.365737	0.254572	1.436671	0.1559
YEU	0.223130	0.082014	2.720613	0.0085
C	0.188513	0.176575	1.067609	0.2899
R-squared	0.935020	Mean dependent var		2.372517
Adjusted R-squared	0.930759	S.D. dependent var		3.146638
F-statistic	219.4365	Durbin-Watson stat		1.761679
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

U regresního modelu, kde vystupuje jako závislá proměnná míra nezaměstnanosti, vyšla jako nejvýznamnější umělá proměnná RIM6. Ta je zpožděná o dvě čtvrtletí z důvodu pomalé odezvy nezaměstnanosti na změny vládních zásahů. Podle pravděpodobnosti uvedené v tabulce (viz tab. 4.4) je proměnná RIM6 signifikantní na 1 % hladině významnosti. Znaménko u regresního koeficientu je stejně jako u modelu s reálným výstupem opačné než

se očekávalo. To znamená, že za vlády levice docházelo k růstu nezaměstnanosti a za vlády pravice k poklesu nezaměstnanosti. Ke stejným závěrům je možné dojít i při použití proměnných RIM4 a RIM8 a to i při zpoždění o jedno čtvrtletí, avšak veškeré tyto regrese nedosahovali takové významnosti jako při použití RIM6 se zpožděním dvou kvartálů.

Tab. 4.4 – Odhad racionálně ideologického modelu se závislou proměnnou ucr (míra nezaměstnanosti ČR)

Dependent Variable: UCR
Method: Least Squares
Date: 03/25/14 Time: 18:19
Sample (adjusted): 1995Q3 2013Q4
Included observations: 74 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
UCR(-1)	1.441285	0.099254	14.52122	0.0000
UCR(-2)	-0.515113	0.094411	-5.456066	0.0000
RIM6(-2)	-0.272917	0.086668	-3.148982	0.0024
C	0.513675	0.136003	3.776932	0.0003
R-squared	0.975035	Mean dependent var	6.772611	
Adjusted R-squared	0.973965	S.D. dependent var	1.501702	
F-statistic	911.3198	Durbin-Watson stat	2.089568	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Pro úplnost ověření teorie platnosti racionálního oportunistického modelu je zapotřebí ještě otestovat inflaci. Jako zástupce, který má reprezentovat vliv termínu voleb a změnu orientace vlády na míru inflace je proměnná RADM. Pro proměnou RADM se doporučuje taktéž zpoždění, a to o jedno období. Výsledek odhadnuté regresní rovnice s inflací jako závislou proměnou je zobrazen v následující tabulce (viz tab. 4.5). Z tabulky je zřejmé, že umělá politická proměnná RADM je významná na 10 % hladině významnosti. Znaménko regresního koeficientu je však opět opačné než se očekávalo. Míra inflace je tak při období vlády levice nižší než při období vlády pravice.

Tab. 4.5 – Odhad racionálně ideologického modelu se závislou proměnnou dINFcr (míra inflace ČR)

Dependent Variable: DINFCR

Method: Least Squares

Date: 03/25/14 Time: 19:14

Sample (adjusted): 1996Q2 2013Q4

Included observations: 71 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
DINFCR(-2)	0.227491	0.101927	2.231898	0.0290
DINFCR(-4)	-0.611994	0.091654	-6.677209	0.0000
RADM(-1)	0.209939	0.114288	1.836925	0.0707
INFEU	0.367661	0.158091	2.325626	0.0231
C	-0.932568	0.357066	-2.611753	0.0111
R-squared	0.459032	Mean dependent var	-0.108451	
Adjusted R-squared	0.426246	S.D. dependent var	1.247941	
F-statistic	14.00088	Durbin-Watson stat	1.570117	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Koeficient determinace má u modelů s umělou proměnnou RIM poměrně vysokou hodnotu, což znamená, že závislé proměnné (Y_{cr} a ucr) jsou z velké části vysvětleny regresí. U modelu, kde je za závislou proměnnou inflace, má koeficient determinace výrazně nižší hodnotu. Znamená to, že výběrová data se ani z poloviny neshodují s odhadnutými hodnotami závislé proměnné. V této práci však nejde o snahu najít nejtěsnější závislost, ale o testování vlivu umělých proměnných na změnu orientace vlády a termín voleb.

Podle F-statistiky a její pravděpodobnosti lze konstatovat, že veškeré modely použité při ověřování racionální ideologické teorie jsou významné na 5 % hladině významnosti. Modely jsou tedy jako celky statisticky významné. Při testování autokorelace reziduální složky byl využit Breuschův-Goldfreyův test autokorelace. Tento test vychází z autoregresivního procesu určitého řádu p . Lze tak testovat i autokorelaci vyššího řádu než prvního. Dle provedených testů lze konstatovat, že v modelech se závislou proměnnou Y_{cr} a ucr se nevyskytuje problém autokorelace (viz příloha č. 10 a příloha č. 11). Na 5 % hladině významnosti byla přijata nulová hypotéza, která značí, že reziduální složka není sériově závislá na svých zpožděných hodnotách. Při stanovení řádu p autoregresivního procesu (AR) se vycházelo z doporučení Hančlové (2012), která ve své knize uvádí, že pro čtvrtletní data je vhodné nastavit hodnotu p jako čtyři ($p=4$). Problém autokorelace se však vyskytl u modelu

se závislou proměnou $dINF_{t-1}$ (viz příloha č. 12). Veškeré pokusy o odstranění nebo zmírnění autokorelace byly neúspěšné. Model tak bude zanechán ve své stávající podobě. V konečném důsledku výsledky modelu nepodporují stanovenou hypotézu, proto model jako takový není pro tuto práci klíčový.

Při testování autokorelace lze také využít Durbin-Watsonův test, který je součástí odhadové tabulky. Tento test se však používá pouze při testování autokorelace prvního řádu a není tedy vhodný pro testování autokorelace vyššího řádu.

Díky Whiteova testu, který patří mezi parametrické testy a vychází z pomocné regrese, která měří závislost jedné proměnné na jiných, byl zkoumán i problém heteroskedasticity (Hančlová, 2012). Výsledky whiteova testu (viz příloha č. 13 až příloha č. 15) vypovídají o možné přítomnosti heteroskedasticity u modelu s reálným výstupem. Modely s nezaměstnaností a inflací vykazují přítomnost homoskedasticity. Jak ve své knize uvádí Hančlová (str. 163, 2012) „tak v případě přítomnosti heteroskedasticity v reziduální složce odhadnutého regresního modelu vznikají dopady na odhady regresních parametrů a vlastností odhadových funkcí.“ Bylo tedy nutné původně odhadnutý model pozměnit. Problém heteroskedasticity byl řešen pomocí využití whiteových standardních chyb při odhadu modelu. Odhadnutý model, kde byla tato metoda využita lze rozpoznat pomocí poznámky uvedené nad tabulkou parametrů - White heteroskedasticity-consistent standard errors & kovariance. Takto budou řešeny i případné problémy s výskytem heteroskedasticity u následujících modelů.

Jelikož se pracuje s dostatečně velkým výběrovým souborem, tak není třeba testovat normalitu reziduí. Odhad vektorů parametrů β má asymptoticky normální rozdělení. V modelech bylo také využito více zpožděných vysvětlujících proměnných, to vedlo ke vzniku problému multikolinearity.

Odhad Hibbsova ideologického modelu

Pro odhad Hibbsova ideologického modelu bude využita umělá politická proměnná RADM. Ta bude zpožděná u všech tří regresních modelů o 1 období. Důvodem je to, že politika nové vlády se neprojeví hned po volbách, ale s jistým zpožděním. Navíc po volbách v České republice ještě chvíli trvá, než je nová vláda sestavena a schválena.

Model s inflací jako závislou proměnnou, jehož součástí je umělá politická proměnná RADM byl již použit u odhadu racionálního ideologického modelu. Jelikož je tento model totožný s tím, který nyní hodláme využít, tak není zapotřebí ho opětovně přidávat a popisovat.

Závěry uvedené výše (u modelu s inflací jako závislou proměnou) jsou tak platné i pro odhad Hibbsova ideologického modelu.

Výsledky regresního modelu s reálným výstupem jako závislou proměnou jsou zobrazeny v tabulce níže (viz tab. 4.6). Odhadnutý regresní koeficient u proměnné RADM má zápornou hodnotu, z čehož je možné usoudit, že proměnná RADM se chová v souladu s očekávanou teorií. Za vlády levice tak dochází k růstu reálného produktu a za vlády pravice k poklesu. Tvzení však není možné potvrdit, protože proměnná RADM není statisticky významná.

Tab. 4.6 – Odhad Hibbsova ideologického modelu se závislou proměnnou Ycr (reálný výstup ČR)

Dependent Variable: YCR

Method: Least Squares

Date: 03/26/14 Time: 15:57

Sample (adjusted): 1997Q3 2013Q4

Included observations: 66 after adjustments

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
YCR(-1)	1.267489	0.145149	8.732330	0.0000
YCR(-2)	-0.458491	0.148884	-3.079524	0.0031
RADM(-1)	-0.135046	0.110203	-1.225422	0.2251
YEU	0.198198	0.079299	2.499367	0.0151
C	0.192577	0.171141	1.125251	0.2649
R-squared	0.934621	Mean dependent var	2.372517	
Adjusted R-squared	0.930334	S.D. dependent var	3.146638	
F-statistic	218.0052	Durbin-Watson stat	1.757874	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

U modelů s nezaměstnaností výsledky naznačují, že proměnná RADM bude mít opačnou než předpokládanou závislost (viz tab. 4.7). Znamená to tedy, že za vlády levice se nezaměstnanost zvyšovala a za vlády pravice se snižovala. Tento fakt je podpořen statistickou významností politické proměnné RADM.

Tab. 4.7 – Odhad Hibbsova ideologického modelu se závislou proměnnou ucr (míra nezaměstnanosti ČR)

Dependent Variable: UCR
 Method: Least Squares
 Date: 03/26/14 Time: 16:02
 Sample (adjusted): 1995Q3 2013Q4
 Included observations: 74 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
UCR(-1)	1.568662	0.087256	17.97769	0.0000
UCR(-2)	-0.664049	0.082810	-8.018954	0.0000
RADM(-1)	-0.092372	0.041585	-2.221291	0.0296
C	0.665924	0.188450	3.533694	0.0007
R-squared	0.973376	Mean dependent var	6.772611	
Adjusted R-squared	0.972234	S.D. dependent var	1.501702	
F-statistic	853.0536	Durbin-Watson stat	2.292155	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Oba uvedené regresní modely mají koeficient determinace na vysoké úrovni a hodnota F-statistiky vypovídá o statistické významnosti modelů jako celku. Breuschův-Goldfreyův test autokorelace potvrdil, že se v modelech se nevyskytuje problém autokorelace (viz příloha č. 16 a příloha č. 17). Podle whiteova testu byla v regresním modelu s reálným výstupem přítomna heteroskedasticita, proto musel být tento model upraven (viz podkapitola - Odhad racionálního ideologického modelu). Modely obsahují více zpožděných vysvětlujících proměnných, proto vzniká problém multikolinearity. Při daném rozsahu souboru není nutné testovat normalitu reziduí.

Odhad oportunistických modelů

Výsledky odhadnutých modelů mohou vést k závěru, že hypotéza oportunistických modelů je správná. Vláda se před volbami snaží ovlivnit voliče ve svůj prospěch a snaží se podpořit ekonomický růst a snižovat nezaměstnanost. Před volbami tedy provádí expanzivní fiskální politiku a po volbách restriktivní fiskální politiku. Hypotéza je však platná pouze u modelu s nezaměstnaností, kde je politická proměnná NRDN4 statisticky významná (viz tab. 4.9). U modelu s reálným výstupem vyšla politická proměnná NRDN6 jako statisticky nevýznamná (viz tab. 4.8). U obou modelů byla konkrétní proměnná NRDN (4, 6 nebo 8) vybrána podle nevyšší významnosti.

Tab. 4.8 – Odhad Nordhausova oportunistického modelu se závislou proměnnou Ycr (reálný výstup ČR)

Dependent Variable: YCR
Method: Least Squares
Date: 03/26/14 Time: 18:22
Sample (adjusted): 1997Q3 2013Q4
Included observations: 66 after adjustments
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
YCR(-1)	1.295567	0.154342	8.394142	0.0000
YCR(-2)	-0.468126	0.152107	-3.077621	0.0031
NRDN6	0.206841	0.202195	1.022979	0.3104
YEU	0.220575	0.085063	2.593085	0.0119
C	0.023924	0.197516	0.121124	0.9040
R-squared	0.934026	Mean dependent var	2.372517	
Adjusted R-squared	0.929700	S.D. dependent var	3.146638	
F-statistic	215.9010	Durbin-Watson stat	1.790172	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Tab. 4.9 – Odhad Nordhausova oportunistického modelu se závislou proměnnou ucr (míra nezaměstnanosti ČR)

Dependent Variable: UCR
Method: Least Squares
Date: 03/26/14 Time: 18:23
Sample (adjusted): 1995Q3 2013Q4
Included observations: 74 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
UCR(-1)	1.632587	0.084689	19.27753	0.0000
UCR(-2)	-0.689807	0.083389	-8.272133	0.0000
NRDN4	-0.133019	0.062962	-2.112701	0.0382
C	0.438493	0.136631	3.209330	0.0020
R-squared	0.973207	Mean dependent var	6.772611	
Adjusted R-squared	0.972059	S.D. dependent var	1.501702	
F-statistic	847.5494	Durbin-Watson stat	2.315933	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Inflace se podle výsledku odhadnutého modelu chovala v rozporu s očekávanou hypotézou (viz tab. 4.10). Podle Alesina a Roubiniho by díky manipulace s fiskální

a monetární politikou před volbami mělo dojít k okamžitému růstu inflace po volbách. Vlády podle jejich teorie preferují zvyšování cen, když je mají pod přímou kontrolou, to znamená, že tuto politiku provádějí raději po volbách než před volbami. Tato teorie se v modelu nepotvrdila. Regresní koeficient má opačné znaménko, než se předpokládalo. Umělá politická proměnná je však statisticky významná, což vypovídá o tom, že před volbami dochází k růstu inflace a po volbách k jejímu poklesu.

Tab. 4.10 – Odhad racionálního oportunistického modelu se závislou proměnnou dINFCr (míra inflace ČR)

Dependent Variable: DINFCR

Method: Least Squares

Date: 03/26/14 Time: 18:56

Sample (adjusted): 1996Q2 2013Q4

Included observations: 71 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
DINFCR(-2)	0.224746	0.099701	2.254204	0.0275
DINFCR(-4)	-0.575166	0.090693	-6.341887	0.0000
ELE	-0.572444	0.231582	-2.471884	0.0160
INFEU	0.341498	0.153808	2.220291	0.0298
C	-0.644247	0.353808	-1.820893	0.0732
R-squared	0.479557	Mean dependent var	-0.108451	
Adjusted R-squared	0.448015	S.D. dependent var	1.247941	
F-statistic	15.20374	Durbin-Watson stat	1.621837	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Veškeré použité modely jsou podle F-statistiky významné. U modelu s inflací je opět zaznamenán poměrně nízký koeficient determinace. To ale při testování dané hypotézy nehraje až tak důležitou roli. U modelu s reálným výstupem se vyskytl problém heteroskedasticity, proto byl model pozměněn jako v předchozích případech. V žádném modelu nebyla zaznamenána sériová závislost reziduální složky na svých zpožděných hodnotách, jak bylo ověřeno Breuschůvým-Goldfreyůvým testem autokorelace (viz příloha č. 20 až příloha č. 22). Normalita reziduí při velkém rozsahu souboru nemusí být testována. V modelech se vyskytuje problém multikolinearity, díky zavedení více zpožděných vysvětlujících proměnných do modelů.

4.1.4 Shrnutí

Výsledky testovaných modelů jsou shrnuty v následující tabulce a jsou porovnány s očekávanou hypotézou (viz tab. 4.11). V tabulce je zaznamenána i statistická významnost jednotlivých politických proměnných.

Tab. 4.11 – Srovnání očekávaných hypotéz s výsledky z použitých modelů

	Racionální ideologický model		Hibbsův ideologický model	Nordhausův oportunistický model		Racionální oportunistický model
	RIM	RADM	RADM	NRDN	ELE	ELE
	o/s	o/s	o/s	o/s	o/s	o/s
Y_{cr}	-/+		-/-	+/+		
u_{cr}	+/- ***		+/- **	-/- **		
inf_{cr}		-/+ *	-/+ *		+/- **	+/- **

Zdroj – vlastní zpracování

O – očekávaná hypotéza

S – skutečnost vyplývající z modelů

* - proměnná je významná na 10 % hladině významnosti

** - proměnná je významná na 5 % hladině významnosti

*** - proměnná je významná na 1 % hladině významnosti

V konečném důsledku nemůže být absolutně přijata žádná teorie testovaných politicko-ekonomických cyklů. Nejpriznivěji vyšly závěry při testování Nordhausova oportunistického modelu, kdy umělá proměnná NRDN použita v modelu s mírou nezaměstnanosti i reálný výstupem splňovala předpoklady pro danou teorii. U modelu s reálným výstupem se však nepotvrdila statistická významnost proměnné. Tím pádem nemohla být tato teorie přijata. Navíc byla míra inflace v rozporu s očekáváním. Nicméně je podle výsledku teorie Nordhausova oportunistického modelu nejbližší realitě prostředí České republiky. I když tuto teorii nelze statisticky potvrdit, je z výsledků zřejmé, že před volbami opravdu dochází k poklesu nezaměstnanosti a po volbách k jejímu růstu. Reálný výstup je také ovlivněn v souladu s teorií, ale ne až tak jednoznačně.

Platnost ideologických teorií se nepotvrdila a výsledky skoro ve všech případech naznačovaly přesně opačné chování politických proměnných, než se očekávalo. Závěry modelu s reálným výstupem a nezaměstnaností u racionálního oportunistického modelu naznačovaly, že za vlády pravice docházelo po volbách k růstu reálného produktu a poklesu nezaměstnanosti a za vlády levice naopak k poklesu produktu a růstu nezaměstnanosti.

K tomu se ještě přičetla inflace, která za vlády levice klesala a za vlády pravice rostla. Výsledky tedy naznačují zcela opačné chování politických stran, než se předpokládá. K těmto výsledkům však výrazně pomohl vývoj české ekonomiky. Například inflace se zpočátku sledovaného období pohybovala na poměrně vysoké úrovni a to až do měnové krize a následného přechodu měnověpolitického režimu České národní banky. V téže době se konaly i předčasné volby v roce 1998, kdy zvítězila levicová vláda. Inflace tedy s pravicovou vládou rostla a po roce 1998, za vlády levice, díky změně režimu ČNB začala prudce klesat. Další změna vlády přišla v roce 2006, k moci se dostává pravicová vláda. Ta by se podle teorie měla snažit o snižování inflace, jenomže díky předkrizovému hospodářskému boomu inflace prudce rostla a to až do vypuknutí krize v roce 2008. Obdobný vývoj prodělal i reálný produkt a nezaměstnanost. Lze tedy konstatovat, že díky vnějším vlivům je v současné době zcela zbytečné testovat přítomnost ideologických modelů na prostředí České republiky.

Výsledky testování vedou k závěru, že v prostředí České republiky se nepotvrdila přítomnost politicko-ekonomického cyklu. Tento závěr však ještě neznamená, že se politici v České republice nesnaží ovlivňovat ekonomiku ve svůj prospěch. Zkoumané modely mají několik nedostatků, které mohou vést k ovlivnění dosažených výsledků. Může se jednat například o problém krátkých časových řad, o komplikovanost voleb v České republice (předčasné volby, problém se sestavováním vlády) nebo o ekonomické krize. Navíc, jak ve své práci uvádí Jan Janků (2012), nejsou politici schopni viditelně ovlivnit makroekonomické veličiny a je pro ně jednodušší manipulovat se státním rozpočtem.

4.2 Model Galeottiho a Salforda

Galeotti a Salford ve své práci s názvem Electoral cycles publikovali model, který je zaměřen na ověření existence politicko-ekonomických cyklů v 18 členských zemích OECD. Jejich předmětem zkoumání bylo testování přítomnosti oportunistických modelů. Tedy Nordhausova oportunistického modelu a racionálního oportunistického modelu.

4.2.1 Specifika modelu

Podstatou modelu je testování vlivů předvolebních a povolebních cyklů na vývoj nezaměstnanosti, míry inflace a výstupu. Specifické modely jsou uvedeny níže (viz rovnice 4.5 až 4.7). Jedná se o regresní modely, které jsou obdobné modelu od Alesina a Roubiniho. Změnou je uvedení dvou politických proměnných do modelu namísto jedné, s tím, že jedna proměnná zkoumá předvolební reakci ekonomiky a druhá povolební.

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \dots + \alpha_n Y_{t-n} + \beta PREele_t + \gamma POSTele_t + \varepsilon_t \quad (4.5)$$

$$INF_t = \alpha_0 + \alpha_1 INF_{t-1} + \dots + \alpha_n INF_{t-n} + \beta PREele_t + \gamma POSTele_t + \varepsilon_t \quad (4.6)$$

$$u_t = \alpha_0 + \alpha_1 u_{t-1} + \dots + \alpha_n u_{t-n} + \beta PREele_t + \gamma POSTele_t + \varepsilon_t \quad (4.7)$$

Proměnná Y_t představuje reálný výstup, INF_t je míra inflace a u_t je míra nezaměstnanosti. Všechny tyto proměnné jsou závislými proměnnými. $PREele$ je politická dummy proměnná, která zachycuje vývoj změn před volbami a její hodnota je 4 v období voleb a 3, 2, 1 v obdobích, které volbám předcházejí. V ostatních obdobích má hodnotu 0. $POSTele$ je politická dummy proměnná zachycující vývoj změn po volbách. Její hodnoty jsou 4 v prvním období po volbách a 3, 2, 1 v následujících obdobích. V ostatních obdobích má hodnotu 0. Proměnná ε_t je náhodná složka.

Stejně jako u modelu Alesina a Roubiniho bude do každého regresního modelu přidána proměnná, která zachycuje vliv globální ekonomiky na ekonomiku České republiky. Bude se opět jednat o proměnnou, jejíž hodnoty budou nabývat průměru zemí EU15. Do modelů bude zahrnuta jen v případě statistické významnosti pro daný model.

Data vstupující do modelů budou stejná jako u modelů Alesina a Roubiniho, není tedy třeba je znovu komentovat (viz kapitola 4.1.1). Jediná změna bude u politických proměnných. Zde budou použity pouze dvě politické proměnné a to proměnná $PREele$ a $POSTele$. Jejich hodnoty již byly uvedeny výše.

Dle teorie se předpokládá, že při platnosti Nordhausova oportunistického modelu se projeví vliv zvýšené ekonomické aktivity před volbami na proměnných reálného výstupu, míry nezaměstnanosti a míry inflace. Kdežto racionální oportunistický model předpokládá, že vliv termínu voleb se projeví pouze na míře inflace. Na rozdíl od Alesina a Roubiniho předpokládají Galeotti a Salford, že inflace se bude zvyšovat před volbami a po volbách se bude snižovat. Pracuje se zde tedy s opačnou hypotézou (u míry inflace), než v předchozím modelu, uvedám v první části čtvrté kapitoly (viz kapitola 4.1.2). Očekávané hypotézy pro úplné potvrzení platnosti oportunistických modelů jsou uvedeny v následující tabulce (viz tab. 4.12).

Tab. 4.12 - Očekávané hypotézy chování regresních koeficientů umělých proměnných

	Nordhausův oportunistický model		Racionální oportunistický model	
	PREele	POSTele	PREele	POSTele
Y_{cr}	+	+		
u_{cr}	-	-		
inf_{cr}	+	+	+	+

Zdroj – vlastní zpracování

Výsledky odhadnutých modelů naznačují, že proměnná PREele, tedy proměnná, která zachycuje vliv předvolebního období na ekonomiku, má u modelů s reálným výstupem a mírou nezaměstnaností správné znaménko, což znamená, že proměnná se chová podle předpokládaných hypotéz (viz tab. 4.13 a 4.14). Reálný výstup před volbami roste a míra nezaměstnanosti před volbami klesá. Tyto závěry však nemohou být potvrzeny, protože proměnná PREele je významná pouze u modelu s mírou nezaměstnaností. Lze tedy jen potvrdit tvrzení, že před volbami dochází k poklesu nezaměstnanosti.

Proměnná POSTele, která zachycuje vliv povolebního období na ekonomiku, nevyšla významná ani u modelu s reálným výstupem ani u modelu s mírou nezaměstnaností a navíc její regresní koeficienty mají přesně opačné znaménka, než se předpokládalo (viz tab. 4.13 a 4.14). Nepotvrdila se tedy hypotéza, že se vláda snaží po volbách tlumit ekonomickou aktivitu prováděním restriktivních opatření.

U modelu s mírou inflace vyšla významná jak proměnná PREele, tak proměnná POSTele (viz tab. 4.15). Tyto proměnné však bylo zapotřebí zpozdít o jedno období. Lze tedy předpokládat pomalejší reakci mezd a cen na zásahy státu do ekonomiky. Naneštěstí regresní koeficienty vyšly s opačnými znaménky, než se předpokládalo, což znamená, že se nepotvrdila daná hypotéza. Výsledky značí, že před volbami dochází k poklesu inflace a po volbách k jejímu růstu.

Tab. 4.13 – Odhad Nordhausova oportunistického modelu se závislou proměnnou Ycr (reálný výstup ČR)

Dependent Variable: YCR
Method: Least Squares
Date: 03/30/14 Time: 19:12
Sample (adjusted): 1997Q3 2013Q4
Included observations: 66 after adjustments
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
YCR(-1)	1.273693	0.155930	8.168338	0.0000
YCR(-2)	-0.439685	0.152642	-2.880506	0.0055
POSTELE	-0.007682	0.065872	-0.116626	0.9075
PREELE	0.100090	0.074124	1.350299	0.1820
YEU	0.207530	0.084122	2.467008	0.0165
C	0.044155	0.189933	0.232475	0.8170
R-squared	0.934661	Mean dependent var	2.372517	
Adjusted R-squared	0.929216	S.D. dependent var	3.146638	
F-statistic	171.6584	Durbin-Watson stat	1.800625	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Tab. 4.14 – Odhad Nordhausova oportunistického modelu se závislou proměnnou ucr (míra nezaměstnanosti ČR)

Dependent Variable: UCR
Method: Least Squares
Date: 03/30/14 Time: 18:56
Sample (adjusted): 1995Q3 2013Q4
Included observations: 74 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
UCR(-1)	1.623718	0.085615	18.96537	0.0000
UCR(-2)	-0.679227	0.083826	-8.102815	0.0000
POSTELE	0.006994	0.025225	0.277244	0.7824
PREELE	-0.044939	0.023523	-1.910384	0.0602
C	0.415926	0.143403	2.900402	0.0050
R-squared	0.973290	Mean dependent var	6.772611	
Adjusted R-squared	0.971742	S.D. dependent var	1.501702	
F-statistic	628.5838	Durbin-Watson stat	2.264572	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Tab. 4.15 – Odhad oportunistického modelu se závislou proměnnou dINFcr – zpoždění umělé proměnné (míra inflace ČR)

Dependent Variable: DINFCR

Method: Least Squares

Date: 04/01/14 Time: 13:57

Sample (adjusted): 1996Q2 2013Q4

Included observations: 71 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
DINFCR(-2)	0.223464	0.105125	2.125687	0.0373
DINFCR(-4)	-0.592659	0.089928	-6.590339	0.0000
INFEU	0.328886	0.158140	2.079713	0.0415
POSTELE(-1)	-0.234315	0.093606	-2.503207	0.0148
PREELE(-1)	-0.163845	0.091425	-1.792124	0.0778
C	-0.541822	0.376096	-1.440649	0.1545
R-squared	0.491396	Mean dependent var	-0.108451	
Adjusted R-squared	0.452273	S.D. dependent var	1.247941	
F-statistic	12.56016	Durbin-Watson stat	1.592988	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Zdroj – vlastní zpracování (Eviews)

Všechny použité modely jsou statisticky významné podle hodnoty pravděpodobnosti F-statistiky. Hodnota koeficientu determinace je nejvyšší u modelu s mírou nezaměstnanosti a poté u modelu s reálným výstupem. V žádném modelu nebyl zaznamenán problém autokorelace. Heteroskedasticita byla zjištěna u modelu s reálným výstupem. Tento model byl tak upraven stejně jako v předchozích případech. V modelech se vyskytuje problém multikolinearity, z důvodu zavedení zpožděných vysvětlujících proměnných. Testování normality reziduí nebylo zapotřebí. V modelu se pracuje s dostatečně velkým souborem a odhad vektoru parametrů beta má asymptoticky normální rozdělení.

4.2.2 Shrnutí

Při testování přítomnosti politicko-ekonomického cyklu v prostředí České republiky jsme došli podle modelu Galeottiho a Salforda ke stejným závěrům jako u modelu Alesina a Roubiniho. Nelze tedy potvrdit přítomnost jakéhokoliv politicko-ekonomického cyklu. V tabulce níže (viz tab. 4.16) jsou srovnány očekávané hypotézy s výsledky použitých modelů.

Tab. 4.16 – Srovnání očekávaných hypotéz s výsledky z použitých modelů

	Nordhausův oportunistický model		Racionální oportunistický model	
	PREele	POSTele	PREele	POSTele
	o/s	o/s	o/s	o/s
Y_{cr}	+/+	+/-		
u_{cr}	-/- [*]	-/+		
inf_{cr}	+/- [*]	+/- ^{**}	+/- [*]	+/- ^{**}

Zdroj – vlastní zpracování

O – očekávaná hypotéza

S – skutečnost vyplývající z modelů

* - proměnná je významná na 10 % hladině významnosti

** - proměnná je významná na 5 % hladině významnosti

*** - proměnná je významná na 1 % hladině významnosti

Z tabulky je především patrné, že vývoj po volbách není v souladu s očekávanou teorií politicko-ekonomických cyklů. To může být dáno jednak pomalou reakcí ekonomiky na státní zásahy, nebo také problémem dlouhého trvání sestavení vlád. Proto byly pro úplnost testovány i modely se zpožděním proměnné POSTele o 1 až 4 čtvrtletí. U žádného z testovaných modelů se však neprojevila velká změna. Koeficienty proměnné měly stále stejná znaménka a jejich významnost se výrazně nelišila.

U proměnné PREele se až na model s mírou inflace potvrdila očekávaná závislost proměnných, ta však nebyla potvrzena svou významností, respektive u modelu s reálným výstupem nebyla proměnná PREele významná. Statistická významnost se potvrdila jen u modelu s mírou nezaměstnanosti a mírou inflace, ta však měla opačnou závislost, než se předpokládalo. Potvrzeným výsledkem tak je, že před volbami dochází k poklesu nezaměstnanosti a zároveň k poklesu míry inflace. Nesmíme však opomenout fakt, že Česká národní banka od roku 1998 cíluje inflaci a tudíž jsou výsledky modelu s inflací rozporuplné.

Závěrem je na místě poznamenat, že ani díky modelu Galeottiho a Salforda jsme nedošli k výsledkům, které by mohly potvrdit existenci politicko-ekonomického cyklu v České republice.

5. Závěr

Zkoumání politicko-ekonomického cyklu sebou neslo řadu potíží. Především šlo o krátký vývoj samostatné České republiky, kdy nebylo možné testovat příčiny a důsledky v dlouhém období. Dalším problémem bylo nestabilní politické prostředí, jež je popsáno ve třetí kapitole této práce. Problémy se sestavováním vlád a jejich častým pádem vedlo k omezení vládních zásahů do ekonomiky. Navíc v České republice se vyskytuje i problém tvorby koalic, kdy se jednotlivé strany musí shodnout na sestavení patřičné vlády. Tato shoda omezuje schopnost prosazování politiky jednotlivých stran. V konečném důsledku to znamená, že levicová strana v koalici může mít jen omezené možnosti prosazovat svůj levicový program.

Samotná analýza popsána ve čtvrté kapitole se taktéž neobešla bez komplikací, ty byly spojené s již zmíněným problémem krátkého vývoje samostatné České republiky. To se projevilo na krátkých časaových řadách, jež vstupovaly do zkoumaných modelů.

Nicméně i přes veškeré nedostatky byly sestaveny jednotlivé modely pro zkoumání platnosti politicko ekonomických cyklů podle teoretických východisek popsanych ve druhé kapitole. Modely jako takové vycházely z regresní analýzy. Prvně byl testován politicko-ekonomický cyklus podle modelu Alesina a Roubiniho. Tento model zkoumal na základě uměle vytvořených politických proměnných platnost jednotlivých teoretických politicko-ekonomických cyklů. Následně byl pro ověření výsledku využit model podle Galeottiho a Salforda. Ten se již zabýval jen problematikou oportunistických politicko-ekonomických cyklů.

Cílem práce bylo zjistit, jestli v prostředí České republiky existuje souvislost mezi hospodářským a politickým cyklem. Z výsledků vyplívajících z testovaných modelů lze říci, že se nepotvrdila platnost působení žádného politicko-ekonomického cyklu, uvedeného v teoretické části. Nelze tedy říct, že v České republice existuje politicko-ekonomický cyklus. Nicméně šlo podle výsledků vyzorovat, že na volební období reaguje nezaměstnanost. Snižování nezaměstnanosti před volbami potvrdil jak model podle Alesina a Roubiniho, tak model podle Galeottiho a Salforda. Otázkou je, do jaké míry je nezaměstnanost ovlivňována politiky a co je naopak možné přičíst ekonomickému vývoji.

To, že se nepotvrdila platnost politicko-ekonomického cyklu v České republice, ještě neznamená, že se politici nesnaží ovlivňovat ekonomiku ve svůj prospěch. Jejich snaha

se nemusí vždy projevit na makroekonomických veličinách. Pro politiky je snažší ovlivnit voliče přes manipulaci se státním rozpočtem. Navíc je zapotřebí neopomenout různé problémy testování, které se mohly promítnout do výsledku tak, jak bylo uvedeno dříve.

Jako doporučení lze uvést, že pro testování politicko-ekonomického cyklu v České republice je zapotřebí delšího horizontu zkoumání. Momentální časové řady České republiky jsou poměrně krátké a s přihlédnutím k ekonomickému vývoji mohou i zkreslovat výsledky. Řeč je především o transformaci ekonomiky a její dopad na ekonomické prostředí České republiky a také o globální ekonomickou krizi, která poznamenala českou ekonomiku na bezmála 5 let. Současně by bylo vhodné, aby se stabilizovalo politické prostředí v České republice. Možnou variantou by mohla být i změna volebního systému, protože systém koaliční vlády může být v případě těsné převahy vládních stran v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky velice nestabilní.

Seznam použité literatury

Knížní zdroje

ARLT, Josef a Markéta ARLTOVÁ. *Ekonomické časové řady*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-85-6.

BUREŠ, Jan a kolektiv. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4283-0.

CZESANÝ, Slavoj. *Hospodářský cyklus*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. ISBN 80-7201-576-1.

DRAZEN, Allan. *The Political Business Cycle after 25 Years*. In: BERNANKE, Ben S. and Kenneth

HANČLOVÁ, Jana. *Ekonometrické modelování*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-088-1.

HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie: Sbírka řešených otázek a příkladů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-333-5.

HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-764-2.

CHYTILEK, Roman a Jakub ŠEDO. *Volební systémy*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3548-X.

CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6.

JANKŮ, Jan. *Vládní selhání v České republice*. Ostrava, 2012. Diplomová práce. VŠB - Technická univerzita Ostrava.

JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Makroekonomie*. 2. vyd. Ostrava: VŠB, 2010. ISBN 978-80-248-2065-1.

JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Ostrava: VŠB, 2009. ISBN 978-80-248-0910-6.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: SOKRATES, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-86572-76-5.

MACH, Miloš. *Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studiu*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2001. ISBN 80-86175-18-9.

MLEJNEK, Josef a kolektiv. *Směšené volební systémy a většintvorné modifikace systému poměrných*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1782-4.

PINK, Michal a kolektiv. *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. ISBN 978-80-7325-287-8.

ROGOFF, eds. *NBER Macroeconomics Annual 2000*, vol. 15. Massachusetts: MIT Press, 2001. ISBN 0-262-02503-5.

SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3.

ŽÁK, Milan. *Politicko-ekonomický cyklus*. *Politická ekonomie*. 1998, roč. 46, č. 4, str. 471 - 480. ISSN: 0032-3233.

Elektronické zdroje

ALESINA, Alberto, and Roubini NOURIEL. *Political cycles in OECD economies*. Review of Economic Studies 59(4): 663-688. [online]. Dostupné z: http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4553025/alesina_politicalcycles.pdf?sequence=2

ANO, bude líp. *Pár slov o ANO*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>

Český statistický úřad. *Metody pro přepočítání hlasů na mandáty*. KUKLÍK, Pavel, Josef BAXA a Miroslav ŘÍPA. [online]. Praha, 2005, 2012 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996*[online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1996/u4>

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. - 20.6.1998*[online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1998/u4>

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 14. - 15.6.2002*[online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2002/ps2?xjazyk=CZ>

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 02.06. – 03.06.2006*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2006/ps2?xjazyk=CZ>

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010*[online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013*[online]. 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

Český statistický úřad. *Základní údaje o termínech voleb a volební účasti*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zakladni_udaje_o_terminech_voleb_a_volebni_ucasti

Český statistický úřad. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_cr

GALEOTTI, A. a G. SALFORD. *Electoral Cycles* [online]. Rotterdam, 2001 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://papers.tinbergen.nl/01076.pdf>. Discussion Paper. Erasmus University Rotterdam and Tinbergen Institute.

iDnes. *Síla strany Hnutí ANO v okresech*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://volby.idnes.cz/poslanecka-snemovna-2013.aspx?t=vysledky-stran&o=20>

iDnes. *Síla strany Úsvit v okresech*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://volby.idnes.cz/poslanecka-snemovna-2013.aspx?t=vysledky-stran&o=17>

Komunistická strana Čech a Moravy. *Naše strana* [online]. 2012 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/nase-strana>

Občanská demokratická aliance. *Současná ODA*. [online]. 2001 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.oda.cz/clanek.asp?id=926>

Občanská demokratická strana. *Základní informace o Občanské demokratické straně*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>

OECD. *Consumer Prices (MEI): Consumer prices - Annual inflation*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=22519#>

OECD. *Key Short-Term Economic Indicators: Harmonised Unemployment Rate*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=21760#>

OECD. *Quarterly National Accounts: Quarterly Growth Rates of real GDP, change over same quarter, previous year* [online]. 2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=26674#>

Parlamentní listy. HÝSEK, Jan. *Hýsek: Je ANO pravicová strana?*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Hysek-Je-ANO-pravicova-strana-282560>

Strana zelených. *O nás*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/o-nas/>

TOP 09. *Hospodářská politika*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/hospodarska-politika/>

TOP 09. *Politika*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/>

Úsvit přímé demokracie. *Program hnutí*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/>

Věci veřejné. *O nás*. [online]. 2014 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.veciverejne.cz/o-nas.html>

Seznam zkratek

ADF – Argumented Dickey-Fuller

AR – Autoregresní model

CPI – Index spotřebitelských cen

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

DEU – Demokratická unie

EU 15 – 15 zemí Evropské unie před rozšířením v roce 2004

HDP – hrubý domácí produkt

INF – míra inflace

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Sb. – Sbírka

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československá

SZ – Strana zelených

US – Unie svobody

US-DEU – Unie svobody – Demokratická unie

VV – Věci veřejné

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. 4. 2014

Jiří Gregor

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Graf: meziroční změny růstu reálného HDP zemí EU 15 (Yeu)

Příloha č. 2 – Graf: průměrná míra nezaměstnanosti zemí EU 15 (ueu)

Příloha č. 3 – Graf: meziroční změny průměrné míry inflace zemí EU 15 (INFeu)

Příloha č. 4 – Ověření stacionarity - ADF test (Inflace ČR)

Příloha č. 5 – Ověření stacionarity - ADF test (Inflace EU15)

Příloha č. 6 – Ověření stacionarity - ADF test (Reálný výstup ČR)

Příloha č. 7 – Ověření stacionarity - ADF test (Reálný výstup EU15)

Příloha č. 8 – Ověření stacionarity - ADF test (Nezaměstnanosti ČR)

Příloha č. 9 – Ověření stacionarity - ADF test (Nezaměstnanosti EU15)

Příloha č. 10 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou Ycr (rac. ideologický model)

Příloha č. 11 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou ucr (rac. ideologický model)

Příloha č. 12 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou dINFcr (rac. ideologický model)

Příloha č. 13 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou Ycr (rac. ideologický model)

Příloha č. 14 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou ucr (rac. ideologický model)

Příloha č. 15 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou dINFcr (rac. ideologický model)

Příloha č. 16 - Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou Ycr (Hibbsův. ideologický model)

Příloha č. 17 - Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou ucr (Hibbsův. ideologický model)

Příloha č. 18 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou Ycr (Hibbsův ideologický model)

Příloha č. 19 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou ucr (Hibbsův ideologický model)

Příloha č. 20 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou Y_{cr} (Nordhausův oportunistický model)

Příloha č. 21 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou ucr (Nordhausův oportunistický model)

Příloha č. 22 – Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou $dINF_{cr}$ (Racionální oportunistický model)

Příloha č. 23 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou Y_{cr} (Nordhausův oportunistický model)

Příloha č. 24 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou ucr (Nordhausův oportunistický model)

Příloha č. 25 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou $dINF_{cr}$ (Racionální oportunistický model)

Příloha č. 26 - Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou Y_{cr} (model Galeottiho a Salforda)

Příloha č. 27 - Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou ucr (model Galeottiho a Salforda)

Příloha č. 28 - Breuschův-Goldfreyův test autokorelace u modelu se závislou proměnou $dINF_{cr}$ (model Galeottiho a Salforda)

Příloha č. 29 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou Y_{cr} (model Galeottiho a Salforda)

Příloha č. 30 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou ucr (model Galeottiho a Salforda)

Příloha č. 31 – Whiteův test heteroskedasticity u modelu se závislou proměnou $dINF_{cr}$ (model Galeottiho a Salforda)